

วารสาร

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

International Standard
Serial Number

ISSN 2465-4205 (Print)
ISSN 2697-4045 (Online)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 : วารสารเสียงธรรมจากมหายาน ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน
(Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

(สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์) ISSN 2465-4205 (Print) ISSN 2697-4045 (Online)
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2564 Vol.7 No.2 (July - December 2021)

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายานเป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ผลงาน ผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันตนิภายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอ หรือกำลังเสนอตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการใดมาก่อน

กองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาคัดเลือกบทความ ลงตีพิมพ์โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สำหรับข้อเขียนที่ได้รับการพิจารณา กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม โดยรักษาหลักการ และแนวคิดของผู้เขียนแต่ละท่านไว้ ข้อเขียนและบทความที่ตีพิมพ์ ถือเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ขอรับผิดชอบต่อบทความนั้น ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ที่ปรึกษา

1. พระคณานิมนต์ธรรมเมธาจารย์ รองเจ้าคณะใหญ่อนันตนิภายในแห่งประเทศไทย
2. พระคณานิมนต์ธรรมวิธานาจารย์ ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนันตนิภายในฝ่ายขวา
3. พระคณานิมนต์ธรรมวุฒาจารย์ ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนันตนิภายในฝ่ายซ้าย
4. พระวิเทศโพธิคุณ, ดร. เจ้าอาวาสวัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี
5. พระมหาปราโมทย์ ปโมทโยม, ดร. ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ธรรมาธิปไตย DDTV
6. พระครูปลัดณรงค์ฤทธิ์ อุปรุกขิโต พิธีกรรายการ “ตระเวนคน ตระเวนธรรม”

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

องพจนกรโกศล ดร. (พิสิษฐ์ เกียนบัว/ศรีวิชา) ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย

เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญาารามบางม่วง

ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุริยา แสงอินตา นักวิชาการศาสนา สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองบรรณาธิการ

1. รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สิน งามประโคน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ. ดร. สุรัชย์ จิวเจริญสกุล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. พระเมธาวิเชียรศ, ผศ., ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผศ. ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ ราชบัณฑิตยสถาน,ภาควิชาภาษาตะวันออกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. ผศ. ดร.วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
8. ผศ. ดร. อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
9. อาจารย์ญาณภัทร ยอดแก้ว ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
10. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. พระมหาสมบัติ ธนปัญญา, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. พระครูศัพทสุนทร, ดร. (กิจการ โขติปัญญา) ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

1. ดร.กุศล บอกบุญ ผู้อำนวยการ
ฝ่ายผลิตรายการ “บอกข่าวเล่าธรรม” DDTV
2. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน ผู้อำนวยการ
สถานีวิทยุคลื่นมหายาน Fm 101.25 MHz

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

1. นางสาวธีร์รวี เดชดวง
2. นายวัชระ เกษทองมา
3. นางสาวนวิรัตน์ เดชดวง

ออกแบบปก/ จัดรูปเล่ม ดร.สุริยา แสงอินตา

พิสูจน์อักษร นางสาวธีร์รวี เดชดวง

สำนักงาน วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง อ.สามพราน จ.นครปฐม

เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

บทบรรณาธิการ

วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มานานหลายปีในรูปแบบของ “หนังสือเสียงธรรมจากมหายาน” ซึ่งยังไม่มีเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร ทั้งนี้ ทางบรรณาธิการได้ดำเนินการขอเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร และได้ตีพิมพ์ในชื่อว่า “นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน” โดยได้ตีพิมพ์ครั้งแรกภายใต้เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (International Standard Serial Number-ISSN) ซึ่งกำกับโดยสำนักหอสมุดแห่งชาติ ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานผลงานวิชาการของวัดในคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันนิกาย ในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตลอดจนการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน และงานวิชาการด้านต่าง ๆ สู่สาธารณชน

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารที่มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา และขั้นตอนกระบวนการจัดทำ ซึ่งได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ ผู้ที่จะตีพิมพ์บทความที่เผยแพร่ในวารสารนี้ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายใน ภายนอกมหาวิทยาลัย และนักวิชาการทั่วไป

สำหรับนิตยสารเสียงธรรมจากมหายานในฉบับนี้ และฉบับถัดไปจะมีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ หลากๆ ท่านมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำกับคณะกรรมการทั้งในการพิจารณาบทความที่จะลงตีพิมพ์ ทั้งด้านเนื้อหา และด้านรูปแบบเล่ม โดยจะมีชื่ออยู่ในเล่มวารสารในแต่ละฉบับ ทั้งนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ อีกหลายแขนงที่จะส่งบทความทางวิชาการมาให้ลงตีพิมพ์เผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางคณะกรรมการประจำวารสาร จะคัดเลือกบทความวิจัย และบทความวิชาการ ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้อ้างอิงในงานวิชาการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพุทธรูปประจำวันเกิด พระครูวิฑูรสุทรทกิจ, รศ.ดร.สิน งามประโคน, รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ	1
การฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย พระมหาอภิชาติ ฌานสุโภ (ชัยหา)	14
การจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธในศตวรรษที่ 21 พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.	27
ไตรสิกขา : รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา พระมหาจิตรภาณุ อาจารย์ศุติโต (สรวงสิงห์)	37
สังคหวัตถุ 4 : ภาวะผู้นำทางการศึกษากับทีมงานทางการศึกษาไทย นายวรวุฒิ พลเพชร	50
บทความวิชาการ	
-	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	63

ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพุทธรูปประจำวันเกิด Faith of Buddhists in the form of a birthday Buddha image

พระครูวิฑูรสุนทรกิจ, รศ.ดร.สิน งามประโคน, รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Provost Witoon Sunthornkit

Prof. Dr. Sin Ngamprakhon

Prof. Dr. Somsak Boonpu

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author Email : Sunthornkit@hotmail.com

(Received : July 29, 2021 ; Revised : July 30, 2021 ; Accepted : August 3, 2021)

บทคัดย่อ

ความศรัทธาในพระพุทธรูปประจำวันเกิดของพุทธศาสนิกชนนั้นมีมาอย่างยาวนานตามความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในอดีตพระพุทธรูปประจำวันเกิดเป็นพระพุทธรูปในลักษณะอิริยาบถต่างๆ ของ พระพุทธเจ้าที่แสดงตามลักษณะของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล โดยความเชื่อ ความเลื่อมใส และ ศรัทธาในพุทธศาสนาผ่านพุทธรูปนั้นพุทธศาสนิกชนจะต้องประกอบด้วยและ ปรโตโฆสะ ปัจจัยภายนอก และ โยนิโสมนสิการปัจจัยภายในส่งเสริมความศรัทธาควกับปัญญาอันนำหลักคำสอนผ่านพุทธรูปไปประพฤติ ปฏิบัติให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : ความศรัทธา, พุทธศาสนิกชน, พระพุทธรูปประจำวันเกิด.

Abstract

The faith in the Buddha images of Buddhists' birthdays has long been based on beliefs. Faith of Buddhists. In the past, daily Buddha statues were born in various postures. Of the Lord Buddha, shown according to the nature of the various events That occurs in the Buddhist era by faith, faith and faith in Buddhism. Through that Buddhism, Buddhists must consist of and external factors and Yonisomanasikarn internal factors promoting faith along with wisdom, bringing doctrines through Buddhism to behave. Acting for prosperity in daily life.

Keywords : Faith, Buddhist, Birthday Buddha statue..

บทนำ

พระพุทธรูป ปัจจุบันสังคมไทยไม่เหมือนก่อนเพราะมีวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานหรือที่เรียกว่าพหุวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษายุคโลกไร้พรมแดนทำให้เกิดแนวความคิดที่มากมายจึงทำให้ค่อยๆ ซึมซับเอาความคิดจากนักคิดใหม่ๆ ที่มีชื่อเสียงในสังคมทั้งนี้วิทยาศาสตร์เป็นอีกวิชาหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสังคมยุคใหม่ เพราะสัมผัสได้เชิงรูปธรรมจึงพาให้เกิดแนวคิดประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันกันแม้พระพุทธศาสนาก็ถูกนำไปอธิบายเปรียบเทียบสอนกันตามสถาบันการศึกษาชั้นนำมากต่อมากแม้แต่พระองค์เองก็ใช้วิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนาวิธีวิทยาศาสตร์เพื่อเอาใจสังคมยุคใหม่ที่กำลังออกห่างวัดกันมากขึ้นอาจพูดได้ว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยสัมพันธ์ถึงรัฐธรรมนูญของพระพุทธเจ้าที่ทรงมอบให้เราชาวพุทธไว้คือพระธรรมวินัย ผลก็คือเกิดลัทธิใหม่ขึ้นในสังคมไทยเรื่อยๆ จนบางครั้งบางสำนักประกาศเลิกกราบไหว้พระพุทธรูปด้วยความเชื่อว่าพระพุทธรูปไม่มีในพระไตรปิฎกเป็นเพียงโลหะอิฐปูนเป็นต้นที่เกิดขึ้นภายหลัง ถ้าปล่อยไว้โดยไม่หยาบยกขึ้นมาค้นหาความจริงอาจเกิดความแตกแยกในสังคมไทยเป็นวงกว้าง

พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ให้เราได้มีพุทธานุสสติ คือระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงมีพระคุณอันล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวง พระพุทธคุณดังกล่าวได้แก่ พระกรุณาคุณ ที่ทรงช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ พระปัญญาคุณ ที่ทรงตรัสรู้ความจริงอันประเสริฐ แล้วนำมาเปิดเผยให้ชาวโลกได้ทราบอย่างถูกต้อง พระบริสุทธิคุณ ที่ทรงพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง เป็นตัวอย่างที่ถูกต้องของสัตว์โลกอย่างแท้จริง การได้บูชาพระพุทธรูปด้วยความรู้และศรัทธาอย่างถูกต้อง ตามหลักพุทธศาสนา จึงจะอำนวยประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้อื่น โดยปราศจากโทษ มีแต่คุณประโยชน์แก่ทุกฝ่ายสถานเดียว

ศรัทธา (Saddhā) หมายถึง ความเชื่อ ตามความหมายที่ให้ไว้ดังนี้ พจนานุกรม บาลีไทย ฉบับนักศึกษาให้ความหมายศรัทธาไว้คือ ความเชื่อ(พระอรรถกถาธิก:2530) หนังสือบรรณานุกรม สัททวิเสสิกคหะ วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า “สทฺธา สทฺทหน สทฺธา. (ความเชื่อ ชื่อว่าศรัทธา)” และว่า “สทฺทหนติเอตตยสยวาสทฺทหติ สทฺทหนมตตตเมว วา เอสาติ สทฺธา” ความเชื่อ(พระราชเวที:2536) เป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่เห็นจริง เห็นตาม(ผาสุกมฺทสมธา:2535)

ความหมายของ “เชื่อ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ดังนี้ เชื่อ คือ เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ เชื่อหรือขายโดยติดค้างไว้ไม่ต้องชำระเงินทันที ฉะนั้น “ความเชื่อ” คือ ความเห็นตามด้วยความมั่นใจ ความไว้วางใจในบุคคลในสิ่งต่าง ๆ ในการกระทำ ความเชื่อเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ความคิดที่จะกระทำจะเกิดขึ้นเสมอ เช่น เชื่อทำดีต้องได้ดี คนนั้นจะ ทำดี เชื่อว่าบุญจะส่งให้เกิดสุข คนนั้นจะ ทำบุญ

จากข้อมูลที่ได้ให้ไว้ตามลำดับ พอจะประมวลความหมายของศรัทธาได้ว่า ศรัทธา (Saddhā) โดยทั่วไปมีความหมายที่กว้าง เป็นกลางๆ ไม่ได้มีความหมายแคบเพียง “ความเชื่อ” อย่างเดียว เพราะยังมี

ความหมายอื่นๆ เช่น ความเชื่อถือ ความเลื่อมใส การปลงใจเชื่อ การยอมปักใจเชื่อ ความไว้วางใจ ความมั่นใจ ความซื่อสัตย์ การยอมรับ การยอมตาม ลัทธิความเชื่อศาสนา ความจงรักภักดี เป็นต้น

หากพิจารณาในเรื่องของน้ำหนักทางอารมณ์ของศรัทธาเป็นหลัก จะได้ลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

- 1) การทุ่มเททางอารมณ์มีในระดับต่ำ หมายถึงความเชื่อ ความเลื่อมใสโดยทั่วไป
- 2) การทุ่มเททางอารมณ์มีในระดับปานกลาง หมายถึงความเชื่อที่มีระดับการทุ่มเทปานกลาง คือ ศรัทธาที่ให้ความหมายรวมความไปถึง ความเชื่อใจ ความปลงใจเชื่อ ความเชื่อมั่น การยอมรับ
- 3) การทุ่มเททางอารมณ์มีในระดับสูง หมายถึงความเชื่อที่มีระดับความทุ่มเทสูง คือศรัทธาที่ให้ความหมายรวมความไปถึง ความมั่นใจแน่นหนา ความไว้วางใจ ความจงรักภักดี

ความศรัทธาในพระพุทธรูปประจำวันเกิดของคนไทยในยุคปัจจุบันจะเป็นการศรัทธาในระดับปานกลาง คือความเชื่อในระดับปลงใจ เชื่อมั่นเพราะเคยได้ยิน ได้ฟังมาและมักจะเข้าวัดทำบุญตักบาตรพระพุทธรูปประจำวันเกิดเพราะเชื่อโดยการได้ยินได้ฟังมา โดยยังขาดการศึกษาในรายละเอียดที่ลึกถึงหลักธรรม คำสอน และสิ่งที่พุทธศาสนาได้สอดแทรกแนวคิด หลักคำสอนผ่านพุทธรูปประจำวันเกิด พุทธศาสนิกชนที่ตึ้จึงควรศึกษาให้ลึกซึ้งถึงพระพุทธรูปประจำวันเกิดเพื่อนำหลักคำสอนน้อมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

1. การสร้างหลักการเชื่อ

พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าการเชื่อคือศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่ขาดไม่ได้ ซึ่งมีหลักการสอนโดยสอนให้สร้างหลักการเชื่อคือศรัทธาให้เกิดขึ้นก่อน สำหรับหลักการสร้างการเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นต้องอาศัยเหตุปัจจัย 2 ประการ คือ 1. พรโตโฆสสะ (ปัจจัยภายนอก) 2. โยนิโสมนสิการ (ปัจจัยภายใน)

1. พรโตโฆสสะ

พรโตโฆสสะ มาจากคำว่า “ปรโต” แปลว่าผู้อื่น กับคำว่า “โฆสสะ” แปลว่าเสียงถ้อยคำ เมื่อรวมกันจึงแปลว่า เสียงจากผู้อื่น หมายถึงคำแนะนำสั่งสอนจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือการชักจูงจากผู้อื่น อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคม โดยทั่วไปหมายถึงเฉพาะเสียงที่ติงาม เสียงที่ถูกต้อง เสียงที่บอกกล่าวชี้แจงความจริง มีเหตุผล เป็นประโยชน์ เฉพาะอย่างยิ่งต้องเกิดจากความรัก ความปรารถนาดี เสียงติงามถูกต้องเช่นนี้เกิดจากแหล่งที่ดี คือคนมีปัญญาและมีคุณธรรม ซึ่งในทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษบ้าง บัณฑิตบ้าง ถ้าคนดีคือสัตบุรุษหรือบัณฑิตนี้ ไปหาหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำสั่งสอนชักนำผู้อื่นให้เกิดสัมมาทิฐิ ก็เรียกว่าเขาหาหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร แต่บุคคลผู้แสวงหาสัมมาทิฐิไม่จำเป็นต้องรอให้สัตบุรุษมาหาตน ตรงข้ามเขาต้องกระตือรือร้นเข้าไปหา เพื่อปรึกษาสดับฟัง ขอคำแนะนำชี้แจงสั่งสอน เข้าร่วมหมู่อยู่ใกล้ ตลอดจนศึกษาแบบอย่างจากบัณฑิตหรือสัตบุรุษนั่นเอง การกระทำอย่างนี้ชื่อว่าการเสวนาสัตบุรุษหรือกัลยาณ “มิตตดา” แปลว่า ความมีกัลยาณมิตร(พระธรรมปิฎก:2542)

2. กัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรในแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาจะพบว่าค่อนข้างจะแตกต่างกับกัลยาณมิตรตามความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เนื่องจากกัลยาณมิตรตามความหมายในพระพุทธศาสนา มุ่งไปในความเป็นผู้ชี้ทางและสนับสนุนให้มิตรก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ นั่นคือ กัลยาณมิตรที่แท้ต้องเป็นผู้มีศีล ดำรงอยู่ในคุณธรรมที่ดีงาม และสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยกัลยาณธรรม เป็นผู้มุ่งประโยชน์แก่มิตร ไม่คิดทำลาย เป็นผู้แนะนำช่วยเหลือและอุปถัมภ์ค้ำชู ให้สังคมดำเนินไปสู่แนวทางแห่งความปกติสุข(วคิน อินทสระ)

จะเห็นได้จาก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยบุคคลทั้งหลาย ซึ่งเป็นตัวอย่างของกัลยาณมิตรผู้ประเสริฐ เพราะเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อมวลเทวดาและเหล่ามนุษย์อย่างมหาศาล ในการเป็นแสงสว่างแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งนับเป็นกัลยาณมิตรที่เลิศกว่ากัลยาณมิตรทั้งปวงเพราะเป็นผู้ชี้ทางพ้นทุกข์ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“อาศัยเราเป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติธรรมดา ย่อมพ้นจากชาติผู้ซึ่งชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้ที่มีมรณะเป็นธรรมตาย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสเป็นธรรมตาย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ อุปายาส”

ฉะนั้น ประโยชน์หรือคุณค่าที่สำคัญของการมีกัลยาณมิตร คือ การมีตัวอย่างที่ช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่กำลังปฏิบัติและความมุ่งหมายนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้จริง บรรลุได้จริงและถ้าทำได้สำเร็จแล้วจะได้รับผลดีจริงๆ อีกประการหนึ่ง กัลยาณมิตรมีความรู้ ความเข้าใจ มีประสบการณ์ในสิ่งที่ปฏิบัติดีกว่า จะช่วยสามารถชี้แนะบอกแนวหรือวิธีการที่จะทำให้การปฏิบัติง่ายขึ้น หรือมีทางลัดมากขึ้น กัลยาณมิตรที่ได้บรรลุผลการปฏิบัติด้วยตนเองมาแล้ว ย่อมอำนวยความสะดวกหรือประโยชน์ที่กล่าวมานี้ได้เต็มที่ ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติเกิดศรัทธามีกำลังใจแรงกล้าที่จะปฏิบัติให้สำเร็จเช่นกัน

สัมมาทิฐิ แปลว่า ความเห็นชอบหรือเห็นถูกต้องตามความหมาย แนวโลกีย์คือ เห็นถูกต้องตามคลองธรรม ความหมายแนวโลกุตระ คือ เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง(พระธรรมปิฎก:2553) คือเห็นตามสภาวะหรือตามเหตุปัจจัยสัมมาทิฐิในความหมายที่ว่า ความเห็นหรือแม้แต่ความเชื่อถูกต้องตามคลองธรรม เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้นก็เพียงพอที่จะทำให้เริ่มปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติงานได้ เพราะเมื่อเชื่อหรือเห็นเช่นนั้นแล้ว ก็ย่อมพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติดี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำเร็จประโยชน์แก่ทุกคนทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วหน้ากัน ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนอานนท์ ความมีกัลยาณมิตร มีกัลยาณสหาย ชอบคบหากัลยาชนนี้ เท่ากับเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะว่า ผู้มีกัลยาณมิตร...พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ เขาจักยังอริยอัชฎางคคือมรรคให้เกิดมี เขาจักกระทำให้มากซึ่งอริยอัชฎางคคือมรรค”

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันท ไต ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกรมรรคแก่ภิกษุ ฉันทนั้น”

พุทธพจน์นี้ แสดงถึงการยอมรับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะสภาพแวดล้อมทางสังคม ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะชักนำและส่งเสริมให้เกิดมีการประพฤติปฏิบัติหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าระบบการดำเนินชีวิต ระบบจริยธรรม หรือระบบการประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยสังคมไม่แยกต่างหากจากสังคม

สัมมาทิฐิ เป็นองค์ประกอบของสำคัญของมรรค ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม หรือเป็นขั้นแรกแรกในระบบการศึกษาตามหลักของพระพุทธศาสนา และเป็นธรรมที่ต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ ชัดเจน เป็นอิสระมากขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นการตรัสรู้ในที่สุด ดังนั้นการสร้างเสริมสัมมาทิฐิจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในพระไตรปิฎกแสดงหลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิไว้ ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ”

1. ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอนแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจงอธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเฉพาะส่วนที่ดีงามถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร นี้ องค์ประกอบภายนอกเป็นปัจจัยทางสังคม อาจเรียกว่าวิธีการแห่งศรัทธา

2 โยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็นหรือคิดอย่างมีระเบียบหมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายโดยมองตามสิ่งนั้นๆ มันเป็นของมันและโดยวิธีคิดหาเหตุผลสืบค้นหารต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าจับ นี้เป็นองค์ประกอบภายใน คือปัจจัยภายในตัวบุคคล อาจเรียกว่าวิธีการแห่งปัญญา

พระพุทธพจน์แสดงปัจจัยทั้งสองนี้ภายในภาคปฏิบัติของการฝึกอบรม เน้นถึงความสำคัญอย่างควบคู่กัน ดังนี้

“สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา...เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใดมีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตรเลย”

“สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา...เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายในอื่นใดมีประโยชน์มากเท่าโยนิโสมนสิการเลย”

สรุปความว่าปัจจัยทั้งอย่างนี้ ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน สำหรับคนสามัญซึ่งมีปัญหาไม่แก้กล้าย่อมต้องอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่น และคล้อยไปตามคำแนะนำซึ่งจูงที่ฉลาดได้ง่าย แต่ก็จะต้องฝึกหัดให้สามารถใช้ความคิดอย่างถูกวิธีด้วยตนเองได้ด้วย จึงจะก้าวหน้าไปถึงที่สุดได้ ส่วนคนที่มีปัญหาแก้กล้าย่อมรู้จักใช้โยนิโส

มนสิการได้ดีกว่า แต่กระนั้นก็ต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทางในเบื้องต้น และเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้นในระหว่างการศึกษาฝึกอบรม

2. พระประจำวันเกิด ทั้งเจ็ดวัน

1. ผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ พระประจำวันอาทิตย์ ได้แก่ ปางถวายเนตร

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปที่อยู่ในพระอริยาบถยืน ลืมพระเนตรทั้งสองเพ่งไปข้างหน้า พระหัตถ์ทั้งสองห้อยลงมาประสานกันอยู่ระหว่างพระเพลา (ตัก) พระหัตถ์ขวาซ้อนเหลื่อมพระหัตถ์ซ้าย อยู่ในพระอาการสังวรทอดพระเนตรดูต้นพระศรีมหาโพธิ์

ความเป็นมา

เมื่อครั้งพระบรมศาสดาได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วก็ได้ประทับเสวยวิมุตติสุข (สุขอันเกิดจากความสงบ) อยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นระยะเวลา 7 วัน จากนั้นได้เสด็จไปประทับยืน ณ ที่กลางแจ้งทางทิศอีสานของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทอดพระเนตรต้นพระศรีมหาโพธิ์โดยไม่กระพริบพระเนตรเลยตลอดระยะเวลา 7 วัน ซึ่งสถานที่ประทับยืนนี้ได้มีนามปรากฏว่า "อนิมิสเจดีย์" มาจนปัจจุบัน เป็นเหตุแห่งการสร้างพระพุทธรูปปางนี้เรียกว่า ปางถวายเนตรนิยมสร้างเป็นพระพุทธรูปเพื่อสักการบูชาประจำของคนเกิดวันอาทิตย์

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันอาทิตย์

อุเทตะยัญจักขุมา เอกะราชา หะริสสะวัณโณ ปะฐะวีปปะภาโส

ตั้ง ตั้ง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ปะฐะวีปปะภาสัง ตะยัชชะ

คุตตา วิหะเรมุ ทิวะสัง เย พราห์มะณา เวทะคุ สัพพะธัมเม เต เม

นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยา

นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา อิมัง โส ปะริตตัง กัตถวา โมโร จะระติ เอสะนา ฯ

อะเปตะยัญจักขุมา เอกะราชา หะริสสะวัณโณ ปะฐะวีปปะภาโส

ตั้ง ตั้ง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ปะฐะวีปปะภาสัง ตะยัชชะ

คุตตา วิหะเรมุ รัตติง เย พราห์มะณา เวทะคุ สัพพะธัมเม เต เม

นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยา

นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา อิมัง โส ปะริตตัง กัตถวา โมโร วาสะมะกะปปะยิตี ฯ

สวดวันละ 6 จบ จะมีความรุ่งเรืองและความสุขสวัสดิ์ตลอดกาล

2. ผู้ที่เกิดวันจันทร์ พระประจำวันจันทร์ ได้แก่ ปางห้ามญาติ หรือ ห้ามสมุทร

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถยืน ยกพระหัตถ์ทั้งสองยกขึ้นเสมอพระอุระ (อก) ตั้งฝ่าพระหัตถ์ยื่นออกไปข้างหน้าเป็นกิริยาห้ามเป็นปางเดียวกันกับปางห้ามสมุทร ต่างกันตรงที่ปางห้ามญาติ

จะยกมือขวาขึ้นห้ามเพียงมือเดียว ส่วนปางห้ามสมุทรจะยกมือทั้งสองขึ้นห้ามแต่ส่วนใหญ่มักจะนิยมสร้างเป็นปางห้ามญาติ และนิยมทำเป็นแบบพระทรงเครื่อง

ความเป็นมา

ปางห้ามญาติเกิดขึ้นเนื่องจากพระญาติฝ่ายพุทธบิดาคือกรุงกบิลพัสดุ์ และพระญาติฝ่ายพุทธมารดา คือกรุงเทวทหะ ซึ่งอาศัยอยู่บนคนละฝั่งของแม่น้ำโรหิณี เกิดทะเลาะวิวาทแย่งน้ำเพื่อไปเพาะปลูกกันขึ้นถึงขนาดจะยกทัพทำสงครามกันเลยทีเดียว พระพุทธองค์จึงต้องเสด็จไปเจรจาห้ามทัพ คือ ห้ามพระญาติมิให้ฆ่าฟันกัน

ส่วนปางห้ามสมุทรเป็นพุทธประวัติ ตอนเสด็จไปโปรดพวกชฎิล (นักบวชประเภทหนึ่งที่นุ่งห่มหนังเสือ และนิยมบูชาไฟ) 3 พี่น้อง ได้แก่ อรุณกัศสปะ นทีกัศสปะ และคยาภัสสปะ ที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราพร้อมบริวาร 1,000 คน โดยได้แสดงพุทธปาฏิหาริย์หลายอย่างเพื่อทำลายทิฐิมานะของชฎิลทั้งหลาย เช่น ห้ามลม ห้ามฝน ห้ามพายุและห้ามน้ำท่วมที่เจิ่งนองตลิ่งมิให้มาต้องพระวรกายได้ อีกทั้งยังสามารถเดินจงกรมอยู่ใต้พื้นน้ำได้ ทำให้พวกชฎิลเห็นเป็นที่อัศจรรย์ และยอมบวชเป็นพุทธสาวก

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันจันทร์

ยันทุนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกณัสสะ สัทโธ

ปาปคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ฯ

ยันทุนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกณัสสะ สัทโธ

ปาปคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง ธัมมานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ฯ

ยันทุนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกณัสสะ สัทโธ

ปาปคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง สังขานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ฯ

สวดวันละ 15 จบ จะมีความสุข ความเจริญปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

3. ผู้ที่เกิดวันอังคาร พระประจำวันอังคาร

ได้แก่ ปางโปรดอสุรินทราหู หรือ ปางไสยาสน์ หรือ ปางปรินิพพาน ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถนอนตะแคงขวา พระบาททั้งสองข้างซ้อนทับเสมอกัน พระหัตถ์ซ้ายทาบไปตามพระวรกาย พระหัตถ์ขวาวางตั้งขึ้นรับพระเศียรและมีพระขนง (หมอน) รองรับ บางแบบพระขนงวางอยู่ใต้พระกัจฉะ (รักแร้)

ความเป็นมา

ปางไสยาสน์ หรือบางทีก็เรียก ปางปรินิพพาน เป็นพุทธประวัติตอนที่พระพุทธองค์ได้รับสั่งให้พระจุนทะเถระปูอาสนะลงที่ระหว่างต้นรังคู่หนึ่ง แล้วทรงประทับบรมมถแบบสีหไสยาสน์ ตั้งพระทัยไม่เสด็จลุกขึ้นอีก แต่ก็ยังได้โปรดสุภทัตตปริพาชกเป็นอรหันต์องค์สุดท้ายก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายพากันเศร้ายุติ ร่ำไห้ คร่ำครวญถึงพระองค์พระอนันท์และพระอนุรุทธเถระได้แสดงธรรมเพื่อปลอบโยนมหาชน

พุทธศาสนิกชนเมื่อรำลึกถึงการเสด็จปรินิพพานของพระองค์ จึงได้สร้างพระพุทธรูปปางนี้ขึ้น เพื่อบูชาพระพุทธรูปองค์

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องเล่าถึงปางนี้อีกนัยหนึ่งคือ ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธรูปประทับอยู่ที่พระเชตะวันมหาวิหาร " อสุรินทราหู" หรือ " พระราหู" ผู้ครองอสูรพิภพ ได้สดับคำสรรเสริญถึงพระเกียรติคุณของพระบรมศาสดาจากสำนักเทพดาทั้งหลาย ก็มีความปรารถนาอยากจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าบ้าง แต่ก็คิดคำนึงไปเองว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นมนุษย์คงต้องมีพระวรกายที่เล็ก หากตนจะไปเฝ้าก็จะต้องก้มมองเป็นความลำบากมากอีกทั้งตนก็ไม่เคยก้มเศียรให้ใคร คิดแล้วก็ไม่ไปเฝ้า ต่อมาได้ยินพวกเทวดาสรรเสริญพระพุทธรูปองค์อื่น ก็เกิดความอยากไปเฝ้าอีก จึงวันหนึ่งได้ตั้งใจไปเฝ้า พระพุทธรูปเจ้าก็ทรงทราบด้วยญาณ รวมทั้งทราบถึงความในใจของอสุรินทราหูจึงทรงเนรมิตพระวรกายให้ใหญ่โตกว่ากายของอสุรินทราหูหลายเท่าขณะเสด็จบรรทมราบดัง นั้น เมื่อมาเข้าเฝ้า แทนที่อสุรินทราหูจะต้องก้มมอง กลับต้องแหงนหน้าดูพระพุทธรูปจึงเกิดความอัศจรรย์ใจยิ่ง พระพุทธรูปเจ้าจึงได้ตรัสสอนว่า ขาวลือหรือเรื่องใดๆ หากไม่เห็นด้วยตนเองหรือยังไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ ก็ไม่ควรดิ้นไปก่อน อีกทั้งได้พาอสุรินทราหูไปเที่ยวพรมโลกได้เห็นบรรดาพรมที่มาเฝ้ามีร่างกายใหญ่โตกว่าตนทั้งสิ้น แต่พระพุทธรูปเจ้าก็ยังมีพระวรกายใหญ่กว่าพรมเหล่านั้นอีก อสุรินทราหูจึงลตทิฐิและหันมาเลื่อมใสในพระบรมศาสดา

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันอังคาร

ยัสถานุสสระระณนาปิ อันตะลิกเขปิ ปาณินโน

ปะติฏฐะมะฉิคัจฉันติ ภูมียัง วียะ สัพพะทา

สัพพะปัททะวะชาลัมหา ยักขะโจราทิสัมภะวา

คะณะนา นะ จะ มุตตานัง ปะริตตันตัมภะณามะ เท ฯ

สวดวันละ 8 จบ จะเกิดผลดี

4. ผู้ที่เกิดวันพุธ พระประจำวันพุธ (กลางวัน) ได้แก่ ปางอุ้มบาตร

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองประคองบาตรราวสะเอว ความเป็นมา

เมื่อพระพุทธรูปเจ้าได้สำแดงอิทธิปาฏิหาริย์ เหาะขึ้นไปในอากาศต่อหน้าพระประยูรญาติทั้งหลาย เพื่อให้พระญาติผู้ใหญ่ได้เห็น และละทิฐิถวายบังคมแล้วจึงได้ตรัสเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดก ครั้นแล้วพระญาติทั้งหลายก็แยกย้ายกันกลับโดยไม่มีใครทูลอาราธนาฉันพระกระยาหารเช้าในวันรุ่งขึ้น ด้วยเข้าใจผิดคิดว่าพระองค์เป็นราชาโอรสและพระสงฆ์ก็เป็นศิษย์ คงต้องฉันภัตตาหารที่จัดเตรียมไว้ในพระราชานิเวศน์เองแต่พระพุทธรูปองค์กลับพาพระภิกษุสงฆ์สาวกเสด็จจาริกไป ตามถนนหลวงในเมืองเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ (ผู้ที่ฟังสั่งสอนได้) อันเป็นกิจของสงฆ์ และนับเป็นครั้งแรกที่ชาวเมืองกบิลพัสดุ์ได้มีโอกาสชม

พระพุทธรูปจริยาวัตรขณะทรงอุ้มบาตรโปรดสัตว์ ประชาชนจึงต่างแซ่ซ้องอภิวาทอย่างสุดซึ้งแต่ปรากฏว่าพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดาทรงทราบเข้า ก็เข้าใจผิดและโกรธพระพุทธรูปองค์หาว่าออกไปขทานชาวบ้าน ไม่ฉัน

ภัตตาหารที่เตรียมไว้ พระพุทธเจ้าจึงต้องทรงอธิบายว่าการออกบิณฑบาตรเป็นการไปโปรดสัตว์ มิใช่การขอทาน จึงเป็นที่เข้าใจกันที่สุดในที่สุด

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันพุธ (กลางวัน)
 สัพพาสีวิสะชาตินัง ทิพพะมันตาคะทัง วียะ
 ยันนาเสติ วิสัง โฆรัง เสสฺสญจาปิ ปะริสสะยัง
 อาณักเขตตัมหิ สัพพัตถะ สัพพะทา สัพพะปาณินัง
 สัพพะโสปี นิวาเรติ ปะริตตันตัมภะณามะ เท ฯ
 สวดวันละ 17 จบจะมีความสุขสวัสดิ์ยิ่งขึ้นไป

พระประจำวันพุธ (กลางคืน) ได้แก่ ปางป่าเลไลยก์ (ผู้ที่เกิดระหว่างเวลา 18.00 น. ของวันพุธถึง 06.00 น. ของวันพฤหัสบดีหรือบางคนก็นับตั้งแต่ 18.00 – 24.00 น. ของวันพุธ (สุดแต่ความเชื่อ))

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถประทับ (นั่ง) บนก้อนศิลาพระบาททั้งสองวางบนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระขนุ (เข่า) พระหัตถ์ขวาวางหงายนิยมสร้างข้างหมอบใช้วงจับกระบองก้ำ อีกด้านหนึ่งมีลิงถือรวงผึ้งถวาย

ความเป็นมา

สำหรับปางนี้กล่าวถึงเมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพีนครนั้นพระภิกษุผู้มีมากรูปด้วยกันและไม่สามัคคีปรองดอง ไม่อยู่ในพุทธโอวาท ประพฤติตามใจตัวพระองค์จึงเสด็จจาริกไปอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในป่าที่ชื่อว่าป่าเลไลยกะโดยมีมีพญาช่างเชือกหนึ่งชื่อ " ปาลีไลยกะ " เช่นเดียวกัน มีความเลื่อมใสในพระพุทธองค์มากคอยปฏิบัติบำรุงและคอยพิทักษ์รักษามิให้สัตว์ร้ายมากล้ำกราย ทำให้พระพุทธองค์เสด็จประทับอยู่ในป่าด้วยความสงบสุข และป่านั้นต่อมาก็ได้ชื่อว่า " รักชิตวัน " ครั้นพญาลิงเห็นพญาช่างทำงานปรนนิบัติพระพุทธเจ้าด้วยความเคารพ ก็เกิดกุศลจิตทำตามอย่างบ้าง ต่อมาชาวบ้านไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแต่ไม่พบ และทราบเหตุ ก็พากันตำหนิติเตียน และไม่ทำบุญกับพระเหล่านั้น พระภิกษุเหล่านี้จึงได้สำนึกขอให้พระอานนท์ไปทูลเชิญเสด็จพระพุทธองค์กลับมา ช่างปาลีไลยกะก็มาส่งเสด็จด้วยความเศร้าเสียใจจนหัวใจวายล้มตายไป ด้วยกุศลผลบุญจึงได้ไปเกิดเป็น " ปาลีไลยกะเทพบุตร "

จากเหตุการณ์นี้ ถือว่าเป็นเหตุการณ์อันน่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ถึงพฤติกรรมของพระ 2 ฝ่ายในขณะนั้น ไม่เชื่อฟังแม้กระทั่งพระพุทธเจ้า พุทธศาสนิกชนจึงได้สร้างพระปางนี้ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจถึงการแตกสามัคคี การทะเลาะวิวาทกัน

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันพุธ (กลางคืน)
 กิณนุ สันตะระมาโนวะ ราชุ จันทัง ปะมุญจะสิ
 สังวิคคะรูปโ อาคัมมะ กิณนุ ภิโต ติฏฐะสีติ

สัตตะธา เม ณะเล มุทธา ชีวันโต นะ สุขัง ละเภ
 พุทธาคาถาภิกิโตมทิ โนเจ มุญเจยะ จันทิมันติ
 สวดวันละ 12 จบ จะมีความเจริญสุขสวัสดิ์

5. ผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดี พระประจำวันพฤหัสบดี ได้แก่ ปางสมาธิ หรือ ปางตรัสรู้

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถประทับ (นั่ง) ขัดสมาธิพระหัตถ์ทั้งสองวาง
 หายซ้อนกันบนพระเพลลา (ตัก) พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้ายพระชงฆ์ (แข้ง) ขวาทับพระชงฆ์ซ้าย

ความเป็นมา ปางตรัสรู้ คือ ปางที่เจ้าชายสิทธัตถะหรือพระโพธิสัตว์ทรงประทับขัดสมาธิ
 บนบัลลังก์ภูาคาใต้ต้นมหาโพธิ์ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา และได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธ
 เจ้า เมื่อวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี ซึ่งก็ตรงกับวันวิสาขบูชานั่นเอง

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันพฤหัสบดี...
 ปูเรนตัมโพธิสัมาเร นิพัตตัง วัฏฏะชาตียัง
 ยัสสะ เตเชนะ ทาวักคิ มะหาสัตตัง วิวัชชะยิ
 เถรัสสะ สารีปุตตัสสะ โลกะนาถะนะ ภาสิตัง
 กับปฏิญญาธิ มะหาเตชัง ปะริตตันตัมภะณามะ เท ๑
 สวดวันละ 19 จบ จะมีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป

6. ผู้ที่เกิดวันศุกร์ พระประจำวันศุกร์ ได้แก่ ปางรำพึง

ลักษณะพระพุทธรูป: พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองประสานกันยกขึ้นประทับ
 ที่พระอุระ (อก) พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย

ความเป็นมา

ภายหลังจากที่ตรัสรู้ได้ไม่นาน พระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ภายใต้ต้นไทร (อชปาลนโคจร) ก็ได้ทรง
 รำพึงพิจารณาถึงธรรมที่ตรัสรู้ว่าเป็นธรรมที่มีความละเอียดลึกซึ้งยากที่มนุษย์ปุถุชนจะรู้ตามได้ จึงเกิดความท้อ
 พระทัยที่จะไม่สั่งสอนชาวโลกด้วยรำพึงว่าจะมีใครสักกี่คนที่ฟังธรรมะของพระองค์เข้าใจ ร้อนถึงท้าวสัทหมบดีพรหม
 ได้มากราบทูลอาราธนาเพื่อทรงแสดงธรรมว่าในโลกนี้บุคคลที่มีกิเลสเบาบาง

พอฟังธรรมได้ยังมีอยู่ พระพุทธองค์ได้ทรงพิจารณาแล้วก็เห็นชอบด้วยอีกทั้งทรงรำพึงถึงธรรมเนียม
 ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ปางก่อน ว่าตรัสรู้แล้วก็ยอมแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งปวง
 จึงได้น้อมพระทัยในอันที่จะแสดงธรรมต่อชาวโลกตามคำอาราธนานั้น และตั้งพุทธปณิธานจะใคร่ดำรงพระชนม์อยู่
 จนกว่าจะได้ประกาศพระพุทธศาสนา ให้แพร่หลายประดิษฐานให้มั่นคงสำเร็จประโยชน์แก่ชนนิกรทุกหมู่เหล่า

ต่อไปพระพุทธจริยาที่ทรงรำพึงถึงธรรมที่จะแสดงโปรดชนนิกรผู้เป็นเวไนยบุคคลนั้นและเป็นเหตุให้สร้าง
พระพุทธรูปที่เรียกว่า ปางรำพึง

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันศุกร์...
ยัสสานุภาวะโต ยักขา เนวะ ทัสเสนติ ภิงสะนัง
ยัมหิ เจวานุญฺญชฺนโต รัตตินทิวะมะตันโทโต
สุขัง สุปะติ สุตโต จะ ปาปัง กิญฺจิ นะ ปัสสะติ
เอวะมาทิกุญฺเฒตัง ประริตตันตัมภะณามะ เท ฯ
สวดวันละ 21 จบ จะมีความสุขสวัสดิ์ตลอดกาลนาน

7. ผู้ที่เกิดวันเสาร์ พระประจำวันเสาร์ ได้แก่ ปางนาคปรก

ลักษณะพระพุทธรูป : พระพุทธรูปอยู่ในพระอริยาบถประทับ (นั่ง) ขัดสมาธิ หงายพระหัตถ์ทั้งสอง
วางซ้อนกันบนพระเพลา (ตัก) พระหัตถ์ขวาซ้อนทับพระหัตถ์ซ้ายเหมือนปางสมาธิ แต่มีพญานาคขนาดคนครึ่งคน
วงกลมเป็นพุทธบัลลังก์และแผ่พังพานปกคลุมอยู่เหนือพระเศียร

ความเป็นมา

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้ และประทับบำเพ็ญสมาบัติเสวยวิมุตติสุขอันเกิดจากความพ้นกิเลสอยู่ ณ
อาณาบริเวณที่ไม่ไกลจากต้นพระศรีมหาโพธิ์แห่งละ 7 วันนั้น ในสัปดาห์ที่ 3 นี้เอง ก็ได้ไปประทับใต้ต้นมุจลินท์
(ต้นจิก) ขณะนั้นฝนได้ตกลงมาไม่หยุด พญานาคตนหนึ่งชื่อ "มุจลินท์นาคราช" ก็ได้ขึ้นมาแสดงอิทธิฤทธิ์เข้าไปวง
ขนาด 7 รอบ แล้วแผ่พังพานปกพระพุทธเจ้าไว้มิให้ฝนตกต้องพระวรกาย เหมือนกันเศวตฉัตรถวายพระผู้มีพระภาค
เจ้าด้วยความประสงค์มิให้ฝนและลมหนาวสาดต้องพระวรกาย ทั้งป้องกันเหลือบ ยุง บั๊ง ร่าน รื่นและ
สัตว์เลื้อยคลานทั้งมวลด้วย จนฝนหาย จึงได้แปลงร่างเป็นมาณพเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์(พระธรรมโกศาจารย์:2518)

บทสวดมนต์บูชาพระประจำวันเสาร์ ...

ยะโตหัง ภาคะนิ อะริยาเย ชาติยา ชาโต
นาภิชานามิ สญฺุจิจจะ ปาณัง ซีวิตา โวโรเปตาฯ
เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ ฯ

สวดวันละ 10 จบ จะมีความสุขความเจริญและเกิดความสวัสดิ์มีมงคลตลอดกาลนาน สรุ ปได้
ว่าพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ให้พุทธศาสนิกชนได้มีพุทธานุสสติ คือระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่
พระองค์ทรงมีพระคุณอันล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวง พระพุทธคุณดังกล่าวได้แก่
พระกรุณาคุณ ที่ทรงช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ พระปัญญาคุณ ที่ทรงตรัสรู้ความจริงอันประเสริฐ แล้วนำมาเปิดเผย
ให้ชาวโลกได้ทราบอย่างถูกต้อง พระบริสุทธิคุณ ที่ทรงพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง เป็นตัวอย่างที่ถูกต้องของสัตว์โลก
อย่างแท้จริง การได้บูชาพระพุทธรูปด้วยความรู้และศรัทธาอย่างถูกต้อง ตามหลักพุทธศาสนา จึงจะอำนวย

ประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้อื่น โดยปราศจากโทษ มีแต่คุณประโยชน์แก่ทุกฝ่ายสถานเดียว โดยพุทธรูปประจำวันเกิดทั้ง 7 วันเป็นพุทธลักษณะในอิริยาบถที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติทั้งหมด ซึ่งพระพุทธรูปประจำวันเกิดนั้น พุทธศาสนิกชนควรกราบไหว้ บูชาและน้อมนำหลักคำสอนที่สอดแทรกกับพุทธรูปมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ :

ผาสุก มุทสมธธา, รศ.(2535). คติชาวบ้าน กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉบับปรับปรุง).กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรีเมี่ยม
ดั่ง เฮ้าส์.

พระธรรมโกศาจารย์.(2518). เรื่องตำนานพระพุทธรูป และพระประจำวันเกิด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รวมมิตร
ไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).(2553). พุทธธรรม.องค์ประกอบของมัชฌิมาปฏิปทา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2553). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.

พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวโส).(2536).บรรณานุกรม สัททวารวิศนคหะ.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประติพัทธ์.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคา).(2530). จำลอง สารพัตนีก, รศ., พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา, พิมพ์
ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ.(2521). สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค.กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ.

การฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย Pranavaka training for temples in Thailand

พระมหาอภิชาติ ฌานสุภ (ชัยหา)

นักวิชาการอิสระ

Phramaha Aphichat Chansupo (Chaiha)

Independent Scholar

Corresponding author Email : Chansupo452@hotmail.com

(Received : August 10, 2021 ; Revised : August 20, 2021 ; Accepted : August 25, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษา การฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย การฝึกอบรมเป็นวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเปลี่ยนเจตคติของบุคลากรในแก้ปัญหาของงานที่ทำอยู่ให้บรรลุความสำเร็จตามความต้องการขององค์กรเพื่อยกมาตรฐาน การปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในงาน การบวชนั้นผู้บวชมีความมุ่งหมายในการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประพฤติปฏิบัติตนในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเข้าใจกฎในการดำเนินชีวิต และทำให้ตนเองนั้นมีความรู้จากการได้บวชในพระศาสนาในด้านต่างๆ ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการทำหน้าที่ของศาสนทายาทไปด้วย เป็นผู้สืบสานพระศาสนาให้คงอยู่สืบต่อมาแม้บางครั้งจะเป็นการบวชตามประเพณีก็ตาม อย่างน้อยก็ทำให้อายุของพระศาสนา สืบต่อมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ : การฝึกอบรม, พระนวกะ, วัดในประเทศไทย

Abstract

This article is a study Training for the Phra Nuea for temples in Thailand Training is a method of organizing activities. To develop knowledge and understanding Skills and attitudes of personnel in solving problems of existing work to achieve success as the organization needs to raise standards. Practice at a higher level and allow the personnel to progress in the work as a monk, the monk aims to study the teachings of the Lord Buddha Behave in Buddhism Resulting in a correct understanding of life and gave himself the knowledge of receiving religious ordination in various fields at the same time It is the duty of religious heirs as well. Is a continuation of the

religion to continue, although sometimes it is ordained according to tradition at least the longevity of the religion of the rice field.

Keywords: Training, Phra Naha, Temples in Thailand

บทนำ

การฝึกอบรมพระนวกะหรือพระใหม่ ถือเป็นการมาบวชในระยะเวลาเพียงสั้นๆ มาศึกษาในพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักปฏิบัติในศีล 227 ข้อ บางคนอาจจะมองว่ายาก ทั้งที่จริงแล้วหากรู้จักรักษากาย วาจาให้สุจริต การรักษาศีลก็จะทำได้ไม่ยาก ที่สำคัญการเป็นพระนวกะหรือพระใหม่ ไม่ใช่ว่าจะบวชเพื่อบ้นชบาตรเท่านั้น แต่ต้องได้รับการอบรมศึกษาเล่าเรียนในทางพระพุทธศาสนาด้วย และในการอบรมนี้ก็เพื่อบ่มนิสัยในจริยาของพระสงฆ์ให้ยึดหลักในการปฏิบัติตนในการเป็นพระนวกะหรือพระใหม่ 3 ประการ คือ 1. รู้จักรักษากายและวาจา 2. รู้จักรักษาใจ และควบคุมใจ 3. ต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

ดังนั้นเมื่อภิกษุได้ทำกิจของตนคือได้ศึกษาธรรม ได้ประพฤติปฏิบัติธรรม แม้กระทั่งได้บรรลุธรรมแล้ว ก็ยังต้องทำหน้าที่ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา คือ ช่วยกันประกาศพระศาสนาให้แผ่ขยายยิ่งขึ้นไป ในส่วนของการทำหน้าที่ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น ท่านปัญญานันทะภิกษุ(ปัญญานันทะภิกษุ:2545) ได้กล่าวไว้ว่า “พระอริยสงฆ์เป็นผู้ที่ช่วยสืบศาสนา คือ ช่วยเผยแผ่ศาสนา ลำพังพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะทำการเผยแผ่ธรรมะให้ไปถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงได้มีสาวกสงฆ์เข้ามา คือผู้มาฟังธรรมแล้วมีความเลื่อมใส บวชในพระพุทธศาสนา เมื่อบวชแล้วก็ตั้งใจปฏิบัติธรรมะ จนกระทั่งบรรลุมรรคผล เช่นเป็นพระอรหันต์ แล้วก็ออกไปช่วยสั่งสอนธรรมะ การทำหน้าที่ศาสนาทายาท เพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้น โดยที่แท้ก็เป็นการนำประโยชน์และความสุขที่แท้จริง คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ ที่ท่านเหล่านั้นได้บรรลุความสุขนั้นด้วยตนเองแล้ว ไปมอบให้ประชาชน ตามที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ทำ ดังพระพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หวยเทพและมนุษย์” ในพระไตรปิฎก จะพบว่า พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าได้ทำหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ เมื่อท่านได้บรรลุธรรมแล้ว ก็มีได้เสวยวิมุตติสุขนั้นแต่เพียงผู้เดียว ยังทำหน้าที่ประกาศพระศาสนา ได้เดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนผู้รอคอยได้รับฟังพระสัทธรรม เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้กลับไปบ้านเกิดและแสดงธรรมโปรดหมู่ญาติ จนหมู่ญาติเหล่านั้นศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้นำหลานชายเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาอีกด้วย หรือพระสงฆ์สาวกรูปอื่นๆ การทำหน้าที่ได้อย่างดีไม่แพ้กัน เช่น พระอัสสชิ ได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์สาวก ได้ออกเที่ยวบิณฑบาต ตามวัตรของพระภิกษุ ได้พบท่านพระสารีบุตร ในขณะที่ยังเป็นปริพาชกชื่อว่าอุปติสสะ ท่านได้ทำการบิณฑบาตด้วยอาการสงบสำรวม ยังความน่าเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่อุปติสสะ และได้ฟังธรรมแม้เพียงบทสั้นๆ ท่านก็ได้บรรลุธรรม และได้พาเพื่อนรักของท่านคือ โกลิตปริพาชก พร้อมด้วยบริวารมาบวช

ซึ่งต่อมาภายหลังก็คือ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ซึ่งทั้ง 2 ท่านนี้ ได้เป็นกำลังหลักในการช่วยพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างดียิ่ง ทำให้พระพุทธศาสนาของเราขยายไปได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากทำหน้าที่ในการช่วยกันประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์สาวกก็ยังทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย เช่น หากมีผู้มากล่าวหา ว่าร้าย หรือ ดูหมิ่นดูแคลนพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกก็ได้ออกมาปกป้อง ชี้แจง แสดงข้อความเป็นจริง ให้แก่ประชาชนได้รับทราบ หรือมีการทำการรักษาพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้าให้บริสุทธิ์ ด้วยการทำสังคายนา เพื่อป้องกันการสูญหาย และเป็นการรวบรวมร้อยเรียงพระธรรมวินัยให้คงอยู่เป็นหมวดหมู่และสืบต่อมายังคนรุ่นหลังให้ได้ศึกษาและเรียนรู้ ซึ่งกาลต่อมาพระพุทธศาสนาก็ได้แผ่ขยายมาสู่ประเทศไทยในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิแห่งนี้ในครั้งบรรพกาล พระพุทธศาสนาก็ได้เจริญรุ่งเรืองและได้รับการสืบทอดกันเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยเหล่าศาสนทายาทคือ พระภิกษุสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับผืนแผ่นดินไทยจึงมีมาช้านาน ดังพบเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ดังปรากฏพอสังเขปดังนี้ พระองค์ได้เป็นต้นแบบให้กับพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ทำให้สมัยต่อๆ มาก็มีพระมหากษัตริย์ไทยออกผนวชด้วย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(พระธรรมปิฎก:2540) ได้กล่าวไว้ว่า สมัยพระบรมไตรโลกนาถ ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงผนวช ณ วัดจุฬามณี เมืองพินธุโลก เป็นเวลา 8 เดือน นอกจากทรงผนวชเองแล้ว ใน พ.ศ. 2027 ยังโปรดให้พระราชโอรสกับพระราชนัดดาผนวชเป็นสามเณรด้วย ข้อนี้สันนิษฐานว่า ประเพณีบวชเรียนของเจ้านายและข้าราชการ ในครั้งนี้มีข้าราชการบวชด้วยถึง 1,000 คนเศษ ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การบวชจึงกลายเป็นประเพณีจนถึงกับว่า ผู้ที่จะเป็นขุนนางต้องเป็นผู้ได้บวชแล้วจึงทรงแต่งตั้ง

บทความนี้จึงได้ศึกษาการฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย เพื่อให้พระนวกะหรือพระบวชใหม่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้ง เกิดความรู้ในการฝึกกาย วาจา และจิตใจ ให้เข้าใจถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

วิจิตร อวาทกุล กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ และความสามารถของบุคคลหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาบุคคล หรืออาจกล่าวได้ว่า การฝึกอบรม ก็คือ กระบวนการที่จะส่งเสริมสมรรถภาพบุคคล (พนักงาน หรือข้าราชการ) ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลโดยตรงไปยังผลงานของสถาบัน สังคม และประชาชน(วิจิตร อวาทกุล:2550)

ศักรินทร์ ชนประชา การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคคล โดยมุ่งที่จะเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติของบุคคล เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและเพิ่มผลผลิต ทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ขององค์กรที่กำหนดไว้(ศักรินทร์ ชนประชา:2550)

สมคิด บางโม กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เฉพาะด้านของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Ability) อันจะนำไปสู่การ ยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และองค์การบรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้(สมคิด บางโม:2551)

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร สรุปความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการที่จะ เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Capacities) ของบุคคลในสังคมใดสังคมหนึ่งหรือ องค์การใดองค์การหนึ่ง(สุภาพร พิศาลบุตร:2549)

สรุปได้ว่า การฝึกอบรม คือ การเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ และความสามารถของบุคคลหรือที่เรียก อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาบุคคลของการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ โดยมุ่งที่จะเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และ เจตคติของบุคคล ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการฝึกอบรม

รังสรรค์ ประเสริฐศรี การฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มพูนความรู้และประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานเพราะเป็นการจัดเตรียมคน ให้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และความชำนาญที่เหมาะสม สำหรับการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการข้อหนึ่งของการจัดการงานบุคคลที่ว่าใช้คนเหมาะสมกับงาน หรือ put the man in the right job(รังสรรค์ ประเสริฐศรี:2540)

วิจิตร อวาระกุล กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มพูนความถนัด ความรู้ทางธรรมชาติ ทักษะ หรือความชำนาญ ความสามารถของบุคคลให้มีเทคนิควิชาการ ในการทำงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดพฤติกรรม ใหม่ หรือเพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง การฝึกอบรมหมายถึง การพัฒนาหรือ ฝึกฝนอบรมบุคคลให้เหมาะสมหรือเข้ากับงานหรือการทำงาน(วิจิตร อวาระกุล:2537)

พงศ์ หรดาล ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเพื่อที่จะปรับปรุงและ เพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และทัศนคติ (attitude) อันเหมาะสม จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ในพฤติกรรมและทัศนคติต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น(พงศ์ หรดาล:2539)

พัฒนา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาหรือฝึกฝน เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรใหม่ที่จะเข้าทำงานหรือปฏิบัติงานประจำอยู่แล้วในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์ให้เหมาะสมกับการทำงาน รวมถึงก่อให้เกิดความรู้สึกรัก เช่น ทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานอันจะส่งผลให้บุคลากรแต่ละคนในหน่วยงานหรือองค์กรมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้หน่วยงานหรือองค์กรมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น(พัฒนา สุข ประเสริฐ:2541)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการฝึกอบรม คือ ช่วยพัฒนาหรือฝึกฝนถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มพูนความรู้และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพราะเป็นการจัดเตรียมคน ให้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และความชำนาญต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประเภทของการฝึกอบรม

นงลักษณ์ สิ้นสืผล กล่าวถึงประเภทของการฝึกอบรมสรุปได้ดังนี้

1. การอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) สำหรับผู้ปฏิบัติงานใหม่ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เช่น แนะนำให้รู้จักสถานที่ทำงานใหม่ แนะนำให้รู้จักระเบียบข้อบังคับต่างๆ แนะนำให้รู้จักการจัดองค์การโดยทั่วไปเกี่ยวกับหน่วยงานต่างๆ สร้างเสริมขวัญในการปฏิบัติงานให้มีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมปริมาณผลผลิตของงานให้สูงขึ้น สร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นๆ ให้รู้จักคุ้นเคยกับผู้ร่วมงาน

2. การให้ทดลองทำงาน (On The Job Training) หรือการสอนงาน เป็นวิธีที่นิยมกันมาก เพราะได้มีการทำงานจริงๆ ในสถานทำงานจริงๆ ซึ่งหัวหน้าหน่วยงานโดยตรงจะเป็นผู้ทำการฝึก โดยจะอธิบายให้ทราบถึงหลัก และวิธีการทำงานโดยทั่วไป และสาธิตให้ดูพร้อมทั้งอธิบายแนะนำ และให้ผู้รับการฝึกอบรมทดลองปฏิบัติ หากมีข้อบกพร่องก็จะทำการแก้ไข และทดลองทำใหม่ ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง จนแน่ใจว่าสามารถทำได้

3. การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงาน (Skill Training) คือ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดทฤษฎีการจัดการใหม่ๆ มีเครื่องจักร เครื่องมือ และวิธีการทำงานใหม่ๆ ซึ่งพนักงานจำเป็นต้องพัฒนาทักษะเพื่อสนองความต้องการขององค์กร

4. การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (Supervisory Training) การฝึกอบรมประเภทนี้เนื่องจากธุรกิจองค์การเติบโตขึ้น งานก็ขยายขึ้น และเจ้าหน้าที่ก็ต้องเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวความจำเป็นที่ต้องมีหัวหน้างานมีมากขึ้นด้วย

5. การฝึกอบรมระดับการจัดการ (Managerial Training) การฝึกอบรมระดับการจัดการนี้ หมายถึง ผู้จัดการระดับรอง หรือหัวหน้างานที่มีภาระความรับผิดชอบสูงกว่าหัวหน้างานทุกๆ ไป หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมระดับนี้เป็นวิชาเฉพาะเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกี่ยวกับการบริหาร เช่น วิชาจิตวิทยาการบริหาร ภาวะผู้นำ การวินิจฉัยสั่งการ เป็นต้น

6. การฝึกฝนตนเอง (Self-Training) การฝึกฝนตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในยุคปัจจุบันเพราะมีสื่อ มีแหล่งความรู้มากมายที่จะศึกษาฝึกฝนตนเองได้ วิธีการฝึกฝนอบรมด้วยตนเอง เช่น การตั้งใจฝึกตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นแบบกันเอง ศึกษาหาความรู้จากเอกสารวิชาการอื่นๆ ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบาย และโครงการของงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเหตุการณ์ภายในและภายนอกประเทศ ศึกษาจากระบบวิชาที่เกี่ยวข้องกับงาน และความรู้อื่นๆ เข้าร่วม

ประชุมสัมมนาเมื่อมีโอกาส เป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการ ศึกษาทำงานทั้งในและต่างประเทศ(นงลักษณ์ สิ้น สืบผล:2542)

วินัย ดอนโคตรจันทร์ กล่าวถึง การจำแนกประเภทการฝึกอบรมของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน เป็นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถเหมาะสม กับงานที่ปฏิบัติ อันเป็นการเตรียมคนก่อนเข้าทำงาน

2. การฝึกอบรมปฐมนิเทศ เป็นการฝึกอบรมบุคคลที่เข้าทำงานใหม่ในหน่วยงาน เช่น บรรจุใหม่ ย้าย หรือโอนมาปฏิบัติงานใหม่ เพื่อให้ทราบนโยบาย ผู้บริหารเพื่อนร่วมงานและเรื่องราวต่างๆ ไปของหน่วยงาน การ ปฐมนิเทศอาจรวมถึงการฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติงานก็ได้

3. การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน เป็นการช่วยปรับปรุง พัฒนาความสามารถในการทำงานบุคลากร ในโอกาสที่นำเอาเทคโนโลยีและวิธีการใหม่มาใช้ตลอดทั้งมีการโยกย้ายเลื่อนชั้นและเลื่อนตำแหน่ง(วินัย ดอนโคตร จันทร์:2542)

เข็มทอง แสง (2544) กล่าวถึงประเภทการฝึกอบรมไว้ 4 ประเภท คือ

1. การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน เป็นการฝึกอบรมเพื่อเตรียมบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่าง เหมาะสม ซึ่งฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน สามารถดำเนินการโดยหน่วยงานเจ้าสังกัด หรือสถาบันวิชาชีพอื่นๆก็ได้

2. การฝึกอบรมปฐมนิเทศ เป็นการฝึกอบรมบุคคลที่บรรจุใหม่หรือโอนมาปฏิบัติงานใหม่ เพื่อการ ต้อนรับ แนะนำ ชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวนงานโครงการให้กับบุคลากรในหน่วยงาน

3. การฝึกอบรมหลังเข้าทำงาน เป็นการฝึกอบรมบุคลากรหลังได้ปฏิบัติงานในองค์กรเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้น

4. การฝึกเพื่อเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น เป็นการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน ให้กับบุคลากรที่ได้รับเลื่อนตำแหน่ง เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร ซึ่งฝึกอบรมจะมีสองลักษณะคือ การ ฝึกอบรมเพื่อประเมินเข้าสู่ตำแหน่งและการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะประสบการณ์ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ใหม่(เข็มทอง แสง:2544)

สรุปได้ว่า ประเภทของการฝึกอบรม คือ 1.การฝึกอบรมปฐมนิเทศ เป็นการฝึกอบรมบุคคลที่เข้า ทำงานใหม่ให้รู้จักองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ให้ทราบถึง กฎ ระเบียบ หน้าที่ของตนเองและวัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน 2.การฝึกอบรมก่อนทำงาน เป็นการอบรมแนะนำให้บุคลากรใหม่ได้เรียนรู้ งานและวิธีการทำงานในหน้าที่ของตนเองก่อนเข้าทำงานเพื่อเตรียมบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่าง เหมาะสม 3.การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน เป็นการฝึกอบรมที่พัฒนาและส่งเสริมความสามารถ ความชำนาญ และการนำความรู้มาใช้ปฏิบัติงาน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

อานวย เดชชัยศรี (2542) สรุปไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจความสามารถและเกิดทักษะจากประสบการณ์ตลอดจน เกิดเจตคติที่ดีและถูกต้องต่อกิจกรรมต่างๆ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่มีผลต่อความเจริญ ขององค์การ ตรงตามเป้าหมายของโครงสร้างที่ปรากฏในระบบงานเหล่านั้น

กิตติ พชรวิชัย (2544) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมที่ ตรงกับความ เป็นจริงของปัญหา เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเปลี่ยนเจตคติของ บุคลากรและสามารถนา ประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้แก้ปัญหาของงานที่ทำอยู่ให้บรรลุความสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

ยงยุทธ เกษสาคร (2544) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึงกระบวนการอย่างหนึ่งใน การพัฒนาองค์การโดยอาศัยการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน มีการวางแผนที่ดีและเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง โดยไม่มีการหยุดยั้ง ซึ่งการกระทำทั้งหมดก็เพื่อความมุ่งหมายในการเพิ่มพูนความรู้และ เพิ่มพูนทักษะรวมถึงการปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรม

จงกลณี ชุตินาเวรินทร์ (2542) กล่าวว่า การฝึกอบรม เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เฉพาะอย่างของบุคคลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงานของ คน ทั้งในเรื่องของความรู้ทักษะทัศนคติความชำนาญในการปฏิบัติงาน รวมทั้งความรับผิดชอบ 8 ต่างๆ ที่บุคคลพึงมีต่อหน่วยงาน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงานและเพื่อยกมาตรฐาน การปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในงาน

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2544) กล่าวว่ากระบวนการฝึกอบรม หมายถึง ลำดับการ กระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จ ณ ระดับหนึ่งและได้แบ่งกระบวนการฝึกอบรมเป็น ขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การพิจารณาความจา เป็นของการฝึกอบรม 2) การวางแผน ฝึกอบรม 3) การดำเนินการฝึกอบรม 4) การประเมินผล การฝึกอบรม

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเปลี่ยนเจตคติของ บุคลากรในแก้ปัญหาของงานที่ทำอยู่ให้บรรลุความสำเร็จตามความต้องการขององค์การเพื่อยกมาตรฐาน การปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในงาน

แนวคิดกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพระนวกะ

ความหมายของพระนวกะ

นวก,นวกะ (นวะกะ) แปลว่า ผู้ใหม่ (น.) , ผู้อ่อน (ป.) , ใหม่ หรือ อ่อน (ว.) เช่น พระนวกะ, นวกภูมิ

นวกภูมิ (นวะกะพุม) น. ชั้นหรือชั้นแห่งผู้ใหม่, ในคณะสงฆ์หมายถึงภิกษุที่มีพรรษาต่ำกว่า 5, ภิกษุจัดเป็น 3 ชั้น ชั้นต้น คือ นวกภูมิ (ชั้นใหม่), ชั้นกลาง คือ มัชฌิมภูมิมีพรรษาตั้งแต่ 5 ถึง 9, และ ชั้นสูง คือ เถรภูมิ (ชั้นพระเถระ) มีพรรษาตั้งแต่ 10 ขึ้นไป. (ป.).

นวกะ แปลว่า ผู้ใหม่, ผู้บวชใหม่, พระใหม่ เรียกว่า พระนวกะ

นวกะ พระวินัยใช้หมายถึงภิกษุที่มีพรรษายังไม่ครบ 5

นวกะ เป็นพระที่นับว่ายังเป็นผู้ใหม่คือยังมีพรรษาไม่ครบ 5 จึงยังต้องอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ซึ่งพระวินัยเรียกว่ายังต้องถือนิสสัยอยู่

พระนวกะ มีระเบียบว่าจะต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อรักษาตนทุกรูป สำหรับพระนวกะผู้อยู่จำพรรษาแรก เจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองจะจัดการเรียนการสอนให้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ก่อนออกพรรษาจัดให้มีการสอบด้วย เรียกว่า สอบชั้นนวกภูมิ หรือ สอบนวกภูมิ

การบวชกับการทำหน้าที่ศาสนทายาท

การทำหน้าที่ศาสนทายาทนั้น เป็นหน้าที่ของเหล่าพระภิกษุทุกรูปที่ได้มาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ถือเป็นภารกิจอันหนึ่งของแต่ละรูป เพราะพระพุทธศาสนานั้นมีการสืบทอดสืบทอดมาอย่างยาวนานได้นั้นก็ด้วยการทำหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์เหล่านี้ ผู้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนา หากขาดท่านเหล่านี้แล้ว การสืบทอดพระพุทธศาสนาก็คงไม่ดำรงมายาวนานถึงทุกวันนี้ นี่จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งของการยังคงมีพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ท่านพุทธทาส ภิกษุ(พุทธทาส ภิกษุ:2543) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ศาสนานี้ก็เป็นสังขาร มีเหตุมีปัจจัยปรุงแต่ง ถ้าไม่มีอะไรปรุงแต่งไว้ มันก็สูญหายไป ดับไป จึงต้องมีผู้ที่สืบอายุพระศาสนา คือ ภิกษุผู้บวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง ได้ผลจริง สอนจริง นี่คือเหตุปัจจัยของความมีอยู่แห่งพระศาสนาในโลกนี้” ดังนั้นเมื่อภิกษุได้ทำกิจของตนคือได้ศึกษาธรรม ได้ประพฤติปฏิบัติธรรม แม้กระทั่งได้บรรลุธรรมแล้ว ก็ยังต้องทำหน้าที่ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา คือ ช่วยกันประกาศพระศาสนาให้แผ่ขยายยิ่งขึ้นไป ในส่วนของการทำหน้าที่ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น ท่านปัญญานันทะภิกษุ(ปัญญานันทะ ภิกษุ:2545) ได้กล่าวไว้ว่า “พระอรียสงฆ์เป็นผู้ที่ช่วยสืบศาสนา คือ ช่วยเผยแผ่ศาสนา ลำพังพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะทำการเผยแผ่ธรรมะให้ไปถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงต้องมีสาวกสงฆ์เข้ามา คือผู้มาฟังธรรมแล้วมีความเลื่อมใส บวชในพระพุทธศาสนา เมื่อบวชแล้วก็ตั้งใจปฏิบัติธรรมะ จนกระทั่งบรรลุมรรคผลเช่นเป็นพระอรหันต์แล้วก็ออกไปช่วยสั่งสอนธรรมะ การทำหน้าที่ศาสนทายาท เพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้น โดยที่แท้ก็เป็น การนำประโยชน์และความสุขที่แท้จริง คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ ที่ท่านเหล่านั้นได้บรรลุความสุขนั้นด้วยตนเองแล้ว ไปมอบให้ประชาชน ตามที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ทำ ดังพระพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้พวกเขา ก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเขาจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” ใน

พระไตรปิฎก จะพบว่า พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าได้ทำหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ เมื่อท่านได้บรรลุธรรมแล้ว ก็ได้เสวยวิมุตติสุขนั้นแต่เพียงผู้เดียว ยังทำหน้าที่ประกาศพระศาสนา ได้เดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนผู้รอคอยได้รับฟังพระสัทธรรม เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้กลับไปบ้านเกิดและแสดงธรรมโปรดหมู่ญาติ จนหมู่ญาติเหล่านั้นศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้นำหลานชายเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาอีกด้วย หรือพระสงฆ์สาวกรูปอื่นๆ การทำหน้าที่ได้อย่างดีไม่แพ้กัน เช่น พระอัสสชิ ได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์สาวก ได้ออกเที่ยวบิณฑบาต ตามวัตรของพระภิกษุ ได้พบท่านพระสารีบุตร ในขณะที่ยังเป็นปริพาชกชื่อว่าอุปติสสะ ท่านได้ทำการบิณฑบาตด้วยอาการสงบสำรวม ยังความน่าเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่อุปติสสะ และได้ฟังธรรมแม้เพียงบทสั้นๆ ท่านก็ได้บรรลุธรรม และได้พาเพื่อนรักของท่านคือ โกลิตปริพาชก พร้อมด้วยบริวารมาบวช ซึ่งต่อมาภายหลังก็คือท่านพระมหาโมคคัลลานะ ซึ่งทั้ง 2 ท่านนี้ ได้เป็นกำลังหลักในการช่วยพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้อย่างดียิ่ง ทำให้พระพุทธศาสนาของเราขยายไปได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากทำหน้าที่ในการช่วยกันประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์สาวกก็ยังทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย เช่น หากมีผู้มากล่าวหา ว่าร้าย หรือ ดูหมิ่นดูแคลนพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกก็ได้ออกมาปกป้อง ชี้แจง แสดงข้อความเป็นจริง ให้แก่ประชาชนได้รับทราบ หรือมีการทำการรักษาพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้าให้บริสุทธิ์ ด้วยการทำสังคายนา เพื่อป้องกันการสูญหาย และเป็นการรวบรวมร้อยเรียงพระธรรมวินัยให้คงอยู่เป็นหมวดหมู่และสืบต่อมายังคนรุ่นหลังให้ได้ศึกษาและเรียนรู้ ซึ่งกาลต่อมาพระพุทธศาสนาก็ได้แผ่ขยายมาสู่ประเทศไทยในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิแห่งนี้ในครั้งบรรพกาล พระพุทธศาสนาก็ได้เจริญรุ่งเรืองและได้รับการสืบทอดกันเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยเหล่าศาสนทายาทคือพระภิกษุสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธานากับผืนแผ่นดินไทยจึงมีมาช้านาน ดังพบเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ดังปรากฏพอสังเขปดังนี้

ราวศตวรรษที่ 18 อาณาจักรสุโขทัยมีความเป็นปึกแผ่น ในสมัยพระเจ้าขุนรามคำแหง พระองค์มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ได้สนับสนุนและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และได้นำประชาชนในแคว้นแคว้นของพระองค์ได้มาประพฤติปฏิบัติในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างดียิ่ง ชาวสุโขทัยจึงนับถือพระพุทธศาสนาและมีชีวิตอย่างสงบร่มเย็น ในสมัยพระเจ้าลิไท พระพุทธศาสนารุ่งเรืองยิ่ง ท่านได้ออกผนวช พระองค์ได้รับสรรเสริญจากพระสังฆราชลังกาว่า ทรงเคร่งครัดมาก เป็นกษัตริย์ไทยองค์แรกที่ทรงผนวชขณะครองราชย์ ถือได้ว่า พระองค์ได้เป็นต้นแบบให้กับพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ทำให้สมัยต่อๆ มา ก็มีพระมหากษัตริย์ไทยออกผนวชด้วย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(พระธรรมปิฎก:2540) ได้กล่าวไว้ว่า สมัยพระบรมไตรโลกนาถ ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงผนวช ณ วัดจุฬามณี เมืองพิษณุโลก เป็นเวลา 8 เดือน นอกจากทรงผนวชเองแล้ว ใน พ.ศ. 2027 ยังโปรดให้พระราชโอรสกับพระราชนัดดาผนวชเป็นสามเณรด้วย ข้อนี้สันนิษฐานว่า ประเพณีบวชเรียนของเจ้านายและข้าราชการ ในครั้งนี้มีข้าราชการบวชด้วยถึง 1,000 คนเศษ ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การบวชจึงกลายเป็นประเพณีจนถึงกับว่า ผู้ที่จะเป็นขุนนางต้องเป็นผู้ได้บวชแล้วจึงทรงแต่งตั้ง

ประเพณีการบวชของเจ้านายเชื้อพระวงศ์ มีสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงได้มีพระราชดำรัสปรากฏไว้ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าเอง ก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่าถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระเดชพระคุณพระราชบูรพการีตามคตินิยมด้วย” ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการบวชกลายเป็นประเพณีนิยม และวัตถุประสงค์ในการออกบวชนั้นได้เปลี่ยนไปจากสมัยพุทธกาลแล้ว

ส่วนการบวชของบุคคลทั่วไป น่าจะเป็นการบวชตามกุศโลบายของพระมหากษัตริย์ หรือการบวชนั้นๆ อาจมาจากการที่ต้องการเข้ารับราชการ หรือต้องการเข้าไปศึกษาในด้านต่างๆ เพราะในสมัยโบราณนั้น ความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อักษร, การต่อสู้, การแพทย์ ล้วนมีสอนกันในวัน วัดจึงเปรียบเป็นสถานศึกษาของผู้ต้องการความรู้ นอกจากนี้ การบวชในอดีตเป็นช่องทางให้พ้นราชภัยได้ คือเมื่อผู้ที่ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองเมื่อได้บวชพระแล้ว ในระหว่างที่ดำรงสมณะเพศอยู่นั้น ทางราชการไม่อาจจับกุม หรือลงโทษได้ การบวชได้เป็นที่นิยมกันมากขึ้น ในสมัยพระนารายณ์มหาราช มีหลักฐานว่า การบวชเรียนได้รับความนิยมนามาก ปรากฏว่าในรัชกาลนี้ ผู้บวชได้รับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์อย่างดี ทำให้คนหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองไปบวชกันมาก ถึงกับต้องมีรับสั่งให้มีการประชุมสงฆ์เพื่อสอบถามพระภิกษุสามเณร ผู้ที่หลบเลี่ยงบวช สอบได้ความชัดว่าไม่มีความรู้ในพระพุทธศาสนา ถูกบังคับให้ลาสิกขาเป็นจำนวนมาก(พระธรรมปิฎก:2550)

การที่พระมหากษัตริย์ทรงส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนยิ่งเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และจากความเชื่อที่ว่าบิดามารดาที่ให้บุตรหลานบวชในพระพุทธศาสนาตนเองแม้ไม่ได้บวชก็ได้ชื่อว่าเป็นทายาทพระศาสนา บิดามารดาจึงส่งเสริมให้บุตรชายของตนที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ได้บวชพระ ส่วนบุตรชายที่อายุยังไม่ครบบวช หากต้องการจะบวชด้วยก็ให้บรรพชาเป็นสามเณร นอกจากบิดามารดามีศรัทธาให้บุตรของตนบวชสืบศาสนาแล้ว ยังอาจมีความมุ่งหมายอย่างอื่น เช่นต้องการให้บุตรได้เล่าเรียนวิชาอ่านเขียน และวิชาการด้านอื่นๆ จากอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์ผู้มีความรอบรู้ด้านต่างๆ เช่น คาถาอาคม เพลงอาวูธ เพลงมวย และวิชาแพทย์ ดังนั้นผู้บวชในอดีตนอกจากเป็นผู้มีคุณธรรมสูงแล้ว หากได้ศึกษาวิทยาการมาจากวัดด้วยก็จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เมื่อได้ลาสิกขาออกมาก็สามารถใช้วิชาให้เกิดประโยชน์เลี้ยงตัวได้ เช่น เข้ารับราชการหรือตั้งตนเป็นอาจารย์สอนผู้อื่นต่อไป สังคมไทยในอดีตจึงยกย่องคนที่บวชเรียนแล้วว่า เป็นคนสุก จะทำงานราชการ ก็มีความเจริญรุ่งเรือง หรือจะขอหญิงใดแต่งงาน พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็ไม่ขัดข้อง เพราะเชื่อว่าผู้ที่บวชเรียนแล้ว ย่อมเป็นผู้มีศีลธรรม มีใจเมตตากรุณาและมีความเที่ยงธรรม และดูหมิ่นคนที่ไม่ได้บวชว่ายังเป็นคนดิบอยู่ พ่อแม่บางคนไม่ยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับคนดิบก็มี ตามธรรมดาชายไทยมักบวชหนเดียวแล้วก็สึกออกมาทำมาหากิน แต่บางรายก็กลับไปบวชอีกเป็นครั้งที่สอง ก็มี(พระมหาปฐวีศักดิ์:2554)

โดยสรุป การบวชนั้นผู้บวชมีความมุ่งหมายในการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประพฤติปฏิบัติตนในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเข้าใจกฎในการดำเนินชีวิต และทำให้ตนเองนั้นมีความรู้จากการได้

บวชในพระศาสนาในด้านต่างๆ ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการทำหน้าที่ของศาสนทายาทไปด้วย เป็นผู้สืบสานพระศาสนาให้คงอยู่สืบต่อมาแม้บางครั้งจะเป็นการบวชตามประเพณีก็ตาม อย่างน้อยก็ทำให้อายุของพระศาสนานาสืบต่อมาอย่างยาวนาน

การบริหารจัดการวัดในประเทศไทย

การสร้างวัดมีมาแต่โบราณกาล เมื่อประชาชนมีจิตศรัทธาในบวรพุทธศาสนา ได้อพยพไป ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด ก็มักจะสร้างวัดขึ้นแล้วนิมนต์พระสงฆ์ไปพำนักเพื่อบำเพ็ญบุญกุศลประกอบ ศาสนกิจ ตามประเพณีที่ สืบต่อกันมา ในอดีตวัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถาน ศึกษาอบรม ให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำรา แพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่างๆ เป็นสถานที่ ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการ ปกครอง รวมทั้งเป็นที่ พึ่งทางจิตใจของ ประชาชน ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอด พระพุทธศาสนาตลอดมา จึงถือได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน ปัจจุบันการสร้างวัด ตั้ง วัดจะต้องดำเนินการให้ ถูกต้องตามขั้นตอนของทางราชการ เมื่อการสร้างวัดตั้งวัดได้เสร็จสิ้น ได้รับพระราชทานวิ สุงคาม สีม่าเป็นวัดที่ถูกต้อง และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ขึ้นทะเบียนไว้ในทะเบียนวัด ของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว จึงถือว่าวัดนั้นเป็นวัดโดยสมบูรณ์ โดยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ทำนุ บำรุงรักษาวัด จัด กิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ในการนี้ต้องดูแลบริหารกิจการ ภายในวัดอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งด้าน การปกครอง การศึกษา การปฏิบัติ และอื่นๆ ให้มีความก้าวหน้า ถูกต้อง เป็นระเบียบ เพื่อให้ วัดเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนทั่วไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ:2554)

บทสรุป

การฝึกอบรม การเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ และความสามารถของบุคคลหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาบุคคลของการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ โดยมุ่งที่จะเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติของบุคคล ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเภทของการฝึกอบรม คือ 1) การฝึกอบรมปฐมนิเทศ เป็นการ ฝึกอบรมบุคคลที่เข้าทำงานใหม่ให้รู้จักองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ให้ทราบถึง กฎ ระเบียบ หน้าที่ของตนเองและ วัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน 2) การฝึกอบรมก่อนทำงาน เป็นการอบรมแนะนำให้ บุคลากรใหม่ได้เรียนรู้งานและวิธีการทำงานในหน้าที่ของตนเองก่อนเข้าทำงานเพื่อเตรียมบุคลากรให้สามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม 3) การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน เป็นการฝึกอบรมที่พัฒนาและส่งเสริม ความสามารถ ความชำนาญ และการนำความรู้มาใช้ปฏิบัติงาน

การฝึกอบรมเป็นวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเปลี่ยนเจตคติของ บุคลากรในแก้ปัญหาของงานที่ทำอยู่ให้บรรลุความสำเร็จตามความต้องการขององค์กรเพื่อยกมาตรฐาน การ ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในงาน การบวชนั้นผู้บวชมีความมุ่งหมาย ในการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประพฤติปฏิบัติตนในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเข้าใจถูกใน

การดำเนินชีวิต และทำให้ตนเองนั้นมีความรู้จากการได้บวชในพระศาสนาในด้านต่างๆ ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการทำหน้าที่ของศาสนทายาทไปด้วย เป็นผู้สืบสานพระศาสนาให้คงอยู่สืบต่อมาแม้บางครั้งจะเป็นการบวชตามประเพณีก็ตาม อย่างน้อยก็ทำให้อายุของพระศาสนานาสืบต่อมาอย่างยาวนาน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2562). **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21**, [ออนไลน์].<http://www.moe.go.th/moe/th/news>.
- กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ.(2543). **ความหมายของคำว่าศักยภาพ**.กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการการพิมพ์.
- คุณธรรมของผู้ นำตามคำสอนในพระพุทธศาสนา.**(2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/thebuddhaonreconciliation>.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2555). **พุทธวิธีการสอน**.กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทักษะ หมายถึง.(2562). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.im2market.com/2017/11/28/4668>.
- ทักษะและเทคนิคการสอน.(2562). [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://nokyoung22ny.wordpress.com>.
- พสุ เดชะรินทร์.(2562). **ผู้ นำตามหลักพระพุทธศาสนา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: ww1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).(2546). **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ 6.กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2551). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- เศียร เสวต.(2532). **ศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชีวิต.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย.(2544).**การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้**, พิมพ์ครั้งที่ 3 .กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ.(2548). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based learning**, พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน).
- สุทัศน์ สังคะพันธ์(2556) **ทำไมต้องทักษะในศตวรรษที่ 21**, [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.srn2.go.th/attachments/article/145/รวบรวมบทความ.pdf>.
- สมศักดิ์ บุญปู .(2562). **การพัฒนาการศึกษาคุณะสงฆ์ไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14295>.
- Bloom B S.(1956). **Taxonomy of Educational Objectives**, the classification of educational goals – Handbook I : Cognitive Domain. New York: McKay.

การจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิปุทธในศตวรรษที่ 21 Educational Management of Buddhist school in the 21st century

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน)

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.

Phramaha Wichan Suvichano (Buaban)

Assoc. Prof. Dr. Somsak Boonpoo

PhramahaYannawat Thitavaddhano, Asst.Prof.Dr.

Corresponding author Email : suvichano554@yahoo.com

(Received : November 3, 2021 ; Revised : November 8, 2021 ; Accepted : November 15, 2021)

บทคัดย่อ

โรงเรียนวิถิปุทธในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยบ้าน วัดและโรงเรียนโดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรู้ เน้นองค์ความรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง เน้นการพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพตนเอง การเรียนรู้เพื่อชีวิต เป็นการพัฒนากิจกรรมชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง พัฒนา ศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อความยั่งยืน สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม บูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมแห่งปัญญาวัชรธรรม 4 คือ สัมปยุตสังเสวะ สัทธัมมัสสวณะ โยนิโสมนสิการ ธัมมานุถัมมปฏิบัติ และหลักไตรสิกขาอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, โรงเรียนวิถิปุทธ, ศตวรรษที่ 21.

Abstract

Buddhist schools in the 21st century require cooperative administration by home. Temples and schools with the aim of promoting learning to know Focus on knowledge Learning in practice Emphasizing the development of skills, capacity development, and self-potential Learning for life It is a holistic development of life skills. And adjusting to live happily in society Learning to live together in peace and interdependence Learning to change Develop the capacity of thinking, decision making and self-learning For sustainability Able to apply knowledge, skills,

and experience to benefit oneself and others in a consistent and appropriate manner Integrated with the 4 principles of Buddhism Dharma Puthavutham Dharma, namely Puri Purisangwa Satthammasawana Yonisomaniac Thammamanutham Pathiphat And threefold principles effectively.

Keywords : Educational Management, Buddhist school, 21st century

บทนำ

คำว่า “การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21” ย้ำให้เห็นว่า เรากำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่ผู้เขียนมีโอกาสได้รู้จักล้วนตระหนักว่า การศึกษาควรจะมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต

แม้ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในด้านการเข้าถึงการศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งมีการปฏิรูปเชิงโครงสร้างเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา แต่ประเทศไทยยังคงประสบความท้าทายอีกหลายประการ เช่น นักเรียนจำนวนมากยังไม่มีทักษะพื้นฐานที่ควรจะมี ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ หรืออัตราส่วนของเด็กที่ไม่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ยังคงค่อนข้างสูง จึงทำให้เยาวชนจำนวนมากขาดทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในโลกแห่งความเป็นจริง

การปรับปรุงระบบการศึกษาและการพัฒนาทักษะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ไทยบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี รวมทั้งจะช่วยเพิ่มศักยภาพ โอกาส และความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และด้วยแนวโน้มการเป็นสังคมผู้สูงอายุและสัดส่วนของประชากรในวัยทำงานที่ลดลงเรื่อย ๆ ทักษะการมนุษย์ที่มีทักษะคือปัจจัยสำคัญของความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในอนาคต ดังนั้น คุณภาพของระบบการศึกษา ตลอดจนสมรรถนะและทักษะของผู้สำเร็จการศึกษา จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะตอบโจทย์ดังกล่าว (อิวัจเดลาณี:2562) ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธนั้นเป็นการจัดการศึกษาโดยมีนาระบบของไตรสิกขาในพุทธศาสนาช่วยในการจัดการศึกษา ซึ่ง **พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** ได้แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่องโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อสังคมไทย โดยกล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนวิถิพุทธว่า การเกิดขึ้นของโรงเรียนวิถิพุทธเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหลักการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน เพราะโรงเรียนวิถิพุทธถือว่าเป็นวิถีชีวิต และที่ช่วยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นั้น จะส่งผลให้วัดโดยคณะสงฆ์และชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บ้านและวัดต้องเข้ามามี

ส่วนร่วมดูแลความประพฤติของเด็กด้วย และนอกจากนี้การดำเนินการโรงเรียนวิถิปุทธยังมุ่งแก้ปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา บ้านวัดและโรงเรียนต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจและทางปัญญา นั่นคือโรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้แก่เด็กอย่างจริงจังไม่ต้องรอให้เด็กไปวัดแล้วค่อยอบรมศีลธรรมที่นั่น แต่ที่จริงโรงเรียนวิถิปุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือโรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน คือสอนให้เด็กเป็นคนทั้งเก่ง ทั้งดีและมีความสุข ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่นี้ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองและพระสงฆ์ในวัดนอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าโครงการโรงเรียนวิถิปุทธทำให้คณะสงฆ์มีโอกาสดีมาก เพราะทางฝ่ายบ้านเมืองได้เปิดโอกาสให้เข้าไปสอนและอุปถัมภ์โรงเรียนวิถิปุทธ เพราะถ้าโรงเรียนวิถิปุทธประสบความสำเร็จ เด็กและเยาวชนไทยก็จะเข้าถึงพระพุทธศาสนาเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี เมื่อมองในมุมนี้กิจการของโรงเรียนวิถิปุทธก็จะเป็นช่องทางที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ได้เตือนคณะสงฆ์ในที่ประชุมหลายครั้งว่า โรงเรียนวิถิปุทธเปิดโอกาสอย่างดียิ่งให้พระสงฆ์ได้พิสูจน์ฝีมือในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน สมัยก่อนพระสงฆ์ต้องไปขอสอนเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนต่าง ๆ แต่เมื่อถึงวันนี้ โรงเรียนมานิมนต์ถึงวัดเพื่อให้พระสงฆ์ไปช่วยสอนโรงเรียนวิถิปุทธ พระสงฆ์ต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมเพื่อช่วยให้โรงเรียนวิถิปุทธประสบความสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์ไม่แสดงฝีมือในครั้งนี้ก็เท่ากับตกรถไฟขบวนสำคัญทีเดียว ดังนั้น ในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในฐานะประธานกรรมการมหาเถรสมาคมได้เสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ มหาเถรสมาคมพิจารณาแล้วมีมติให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ(พระเทพโสภณ:2562) การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียนในการขับเคลื่อนการศึกษาของโรงเรียนให้มีศักยภาพในแต่ละด้านของการศึกษา

1.โรงเรียนวิถิปุทธ

1) ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิปุทธว่า หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภavana 4 คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต ปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิปุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร นั่นคือ มีศีล สมาธิ ปัญญาเป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวคือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาลงเวลา ทั้งขณะที่กิน อยู่ ดู และฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมวัตรประจำวันของนักเรียน(พระเทพโสภณ:2547) สรุปว่า โรงเรียนวิถิปุทธต้องฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู และฟังเป็นคำว่า “เป็น” ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดูและฟัง ตามหลักไตรสิกขานั้นเอง(พระเทพโสภณ:2546)

ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาและต้องเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุด ด้วยความร่วมมือของทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ทั้งนี้ผู้บริหารและครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาโดยการส่งเสริมการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและพัฒนาดนให้ดำเนินชีวิตที่ถึงามละ เลิกอบายมุข ถือศีล 5 มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น(ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม:2560) โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาปกติที่มีหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการในระบบการศึกษา ซึ่งทำให้การเรียนการสอน กิจกรรมตลอดถึงทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนจะมีหลักพุทธศาสนาเข้ามาข้องเกี่ยวกับ ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนพุทธแท้ที่สื่อถึงผลลัพธ์ของการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบูรณาการกับระบบการศึกษา

2) ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ

ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามลักษณะแห่งปัญญาธรรม 4 คือ สัมปยุตสังเสวะ สัทธัมมัสสวนะ โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธประกอบไปด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ การจัดสภาพแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนาเด็กเรียน ตามระบบไตรสิกขาอย่างมีประสิทธิภาพ(ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม:2560)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดรายละเอียดของลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธดังนี้

เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมแสงปัญญาทั้งนี้การจัดสภาพจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาธรรม 4 ประการ คือ

- 1) สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้กันดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
- 2) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
- 3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

4) วัฒนธรรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้อง และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม

ปัญญาภูมิธรรม 4 ประการนี้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน สำหรับแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุม หรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญปัญญาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดูแลเสียงต่าง ๆ มิให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่าง ดังนี้

- 1) มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)
- 2) มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)
- 3) มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่น ๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)
- 4) มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ)
- 5) มีกิจกรรมอาสาตาวินัยพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข)
- 6) มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้อยู่เป็น)
- 7) มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิด)
- 8) ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล/วินัย ด้วยปัญญา) ฯลฯ

3. ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนการสอน หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ได้แก่

- 1) หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน
- 2) การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ
- 3) การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น
- 4) ประสานร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ

ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่นให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟัง เป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

5. ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาดำเนินการตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง โดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ การจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญากระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา เป็นต้นสถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบ

รายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบแตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาก็เป็นไปได้(กระทรวงศึกษาธิการ:2546

2.ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยี และทรัพยากรต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต Whitehead (1931) อธิบายว่า ในอดีตช่วงอายุของคนคนหนึ่งอาจมีเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงให้พบเห็นน้อย ต่างจากในปัจจุบัน ที่ในช่วงอายุคนคนหนึ่งมีเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นมากมาย วิถีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21มีความแตกต่างจากอดีต มีความเปิดกว้าง ยอมรับ และให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้และข่าวสารที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนในศตวรรษนี้จึงไม่สามารถใช้ความรู้และทักษะบางอย่างในอดีตมาแก้ปัญหาในปัจจุบันได้ดี การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ใช่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่คือการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้คนนั่นเอง

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

1) **ทักษะพื้นฐานในการรู้หนังสือ** ได้แก่ สามารถค้นคว้า ใฝ่หาความรู้จากทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านการอ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเงิน สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

2) **ทักษะการคิด** ได้แก่ สามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างดี เป็นต้น

3) **ทักษะการทำงาน** ได้แก่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสารการทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานและดูแลตนเอง ได้ออดทนและขยันทำงานหนัก สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ เป็นต้น

4) **ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ** ได้แก่ สามารถรับรู้ เข้าใจการใช้และการจัดการสื่อสารสนเทศ เปิดใจรับสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเท่าทัน สามารถบริหารจัดการเทคโนโลยี เรียนรู้เทคนิควิทยาการต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

5) **ทักษะการใช้ชีวิต** ได้แก่ สามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ มีความมั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็น

พลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึงภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรม มีความเป็นไทย เข้าใจความหลายหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ เป็นต้น

การจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสามารถสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในบริบทห้องเรียน

1) หลักสูตรและการเรียนการสอนทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ตามทักษะที่ระบุข้างต้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้และทักษะในรายวิชาต่างๆที่หลากหลาย โดยควรเน้นที่การจัดการเรียนการสอนตามทักษะ/สมรรถนะ (competency-based approach) นำวิธีการและนวัตกรรมการเรียนรู้โดยการบูรณาการเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์และทักษะการคิดขั้นสูง และการใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ (inquiry- and problem-based approaches) กระตุ้นและสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน มาสนับสนุนการเรียนการสอน

2) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมและสนับสนุนการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้อย่างสมดุลและเหมาะสม อาทิ การใช้แบบทดสอบตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสากล ควบคู่กับการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงในห้องเรียน อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการให้การสะท้อนกลับ (Feedback) หรือผลการประเมินความสามารถของผู้เรียนที่เป็นประโยชน์ ทุกครั้งที่มีการประเมินผลการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยีการช่วยในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้สอดคล้องตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ควรให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างผลงานผ่านการใช้แฟ้มผลงาน (Portfolio) เพื่อยกระดับการเรียนรู้ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3) บรรยากาศการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อาทิ การเรียนรู้ด้วยโครงการเป็นฐาน หรือการประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นต้น และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนครู เพื่อบูรณาการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในบริบทห้องเรียน นำเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์การเรียนรู้เข้ามาช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียน การออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย อาทิ การเรียนรู้แบบรายบุคคล แบบกลุ่มและแบบทีม สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านทรัพยากรและช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและการเรียนรู้แบบออนไลน์ และจัดให้มีการเชื่อมต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องให้ความสำคัญกับทั้งระบบ โดยการบูรณาการประเด็นดังกล่าวในมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล หลักสูตรการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการพัฒนาครูผู้สอน เพื่อก่อเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จำเป็นและการพัฒนาผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งในระบบ นอกระบบ และ อัจฉริยะเป็นการช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยบ้าน วัดและโรงเรียนโดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) เน้นองค์ความรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Do) เน้นการพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพตนเอง การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) เน้นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง (Learning to Change) พัฒนาศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Learning for Sustainable) สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม บูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมแห่งปัญญาคุณธรรม 4 คือ สัมปยุตสังสวะ สัทธัมมัสสวะ โยนิโสมนสิการ ธัมมานุฉิมปฏิบัติ และหลักไตรสิกขาอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ. กรุงเทพมหานคร.
- ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills).(2563). <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/66054/-teartedu-teart-tearttea-> [ออนไลน์วันที่ 11 เมษายน 2563]
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อ่างใน.(2547). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม.(2560). เอกสารประกอบการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ 8 ประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อีวจ์ เดลานี.(2562). หัวหน้าฝ่ายการศึกษา องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21.การพัฒนาทักษะคือหัวใจสำคัญของการศึกษา.

ไตรสิกขา : รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
Threefold : the model developed learning skills by Buddhist Education.

พระมหาจิตรภาณุ อาจารย์คุตโต (สรวงสิงห์)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phra Mahajitbhanu Acharakutto (Suangsingha)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author Email : suangsingha@yahoo.com

(Received : November 29, 2021 ; Revised : November 30, 2021 ; Accepted : December 10, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักพุทธบริหารการศึกษา กับเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก้าวเข้าสู่ยุค “VUCA” นั่นคือ มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความกำกวม (Ambiguity) เป็นการเปลี่ยนแปลงของโลกรุนแรงมาก ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสารที่ทำให้โลกทั้งโลกเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การศึกษาเป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน การที่สังคมไทยในปัจจุบัน เห็นความสำคัญของการศึกษาสำหรับเยาวชนผู้มีอายุตั้งแต่ 6-17 ปี ให้ได้รับการฝึกฝนเล่าเรียนในระบบโรงเรียน เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความรู้พื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตนและดำรงสังคมต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี ดังนั้น “การศึกษา” จึงควรมีบทบาทสำคัญในการนำธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ มาพัฒนาแก่นสาระและกระบวนการที่เชื่อได้ว่าจะเป็นครรลองสู่อิสรภาพทางปัญญาซึ่งเป็นคุณสมบัติแห่งการศึกษาที่สมบูรณ์ของมนุษย์ จึงเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นๆ กำลังดำเนินไปตามครรลองของ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ในที่สุด(พระพรหมคุณาภรณ์:2556) ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงขอเสนอหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นกรอบแห่งการแสวงหาความรู้ว่า การทำงานนั้นจะสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือแนวทางการดำเนินชีวิตสำหรับคนที่ต้องการพัฒนาตนเองนั้น ควรมีหลักการอย่างไรบ้าง ซึ่งก็สุดแล้วแต่ว่าใครจะนำไปประยุกต์ใช้กับอะไรบ้างสำหรับชีวิตมนุษย์

คำสำคัญ : ไตรสิกขา รูปแบบ การพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

Abstract

This article aims to bring the Buddhist Education. To change the world toward "VUCA" That is volatile (Volatility) uncertainty. (Uncertainty) Complexity (Complexity) and ambiguity (Ambiguity) severe change in the world. The impact of the social, economic, environmental science, technology and communication that make the whole world to connect and communicate with each other quickly. A Borderless World Education is the cornerstone of sustainable development. A society in Thailand The importance of education for young people aged 6-17 years has trained students in the school system. To provide them with the basic knowledge needed to live their life and society in the future as well, so "education" should play an important role in the nature of human learning. The core material and process development, to believe that the path to freedom, which is the intellectual property of the perfect human. We believe that the candidates. Going through the oversight of intelligence as a complete educational precepts, meditation eventually. The authors proposed the Buddhist Education. The frame of the pursuit of that knowledge. The work is intended to accomplish. Or a way of life for people who want to improve themselves. There should be some principles It depends on who it applied to some for human life.

Keywords: threefold model developed learning skills. According to the Buddhist Education

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า VUCA WORLD มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความกำกวม (Ambiguity) ซึ่งเป็นเส้นทางแห่งโอกาสในการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ แรงงาน และการลงทุน เกิดกระแสความตื่นตัวในการเตรียมความพร้อม เกิดการแสวงหาการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงตลอดเวลา เป็นปัจจัยที่ทำให้หลายองค์กรต่างต้องเร่งพัฒนาองค์กร สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้น เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น องค์กรจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) หรือคนเก่งให้กับองค์กรควบคู่ไปกับการพัฒนาและรักษาคนเก่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง การทำธุรกิจในยุคแห่งการแข่งขันที่ไร้พรมแดน มีเงื่อนไขในกระบวนการทำธุรกิจที่ซับซ้อนมากขึ้น แต่ละองค์กรต้องปรับตัวเพื่อการแข่งขันทั้งองค์กรธุรกิจในประเทศและในต่างประเทศ ดังนั้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ถือเป็นกุญแจสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อการรับมือ และก้าวสู่ความสำเร็จขององค์กรให้สามารถก้าวไปสู่ผลประกอบการตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือช่วยกันทำให้วิกฤติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นขยายจากเรื่องเล็กที่คนไม่คุ้นไม่ชอบหน้ากัน จนกระทั่งกลายเป็นความเกลียดชังระหว่างกลุ่มคนที่เป็นเหมือนกองเชียร์ต่างฝ่าย แม้แต่กรรมกรก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของความเกลียดชังไปอีกด้วยซ้ำ กลายเป็นสภาพที่มีความสับสนเสี่ยงที่จะมีความรุนแรง ที่บอกไม่ได้ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิด หากเกิดขึ้นแล้วก็ไม่แน่นอนว่าจะรุนแรงกันแค่ไหน นานแค่ไหน จบได้เมื่อใด จบโดยวิธีใด เมื่อใดที่ช่วยกันทำให้เกิดอาการ VUCA ขึ้นมาแล้ว ไม่ง่ายที่จะลดทอนความสับสนเสี่ยงที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและสลับซับซ้อนให้หายไปได้ในเวลาอันสั้น จะชอบหรือไม่ชอบก็แล้วแต่ เราต้องเตรียมตัวที่จะอยู่กับความไม่แน่นอนที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง กำกวม และซับซ้อน ใครที่เตรียมตัวไว้ดีย่อมได้รับผลกระทบน้อยกว่า ถ้าต้องอยู่กับความไม่แน่นอนที่คงอยู่ยาวนาน และนับวันจะสับสนเสี่ยงมากขึ้นเรื่อยๆ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเหมาะสมและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการในการใช้กำลังคนของประเทศ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพบริบทรอบด้านที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดใหม่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่ ซึ่งเป็นศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ส่งผลกระทบทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสารที่ทำให้โลกทั้งโลกเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การศึกษาเป็นเสาหลักของ

การพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมในวันพรุ่งนี้ถูกกำหนดโดยทักษะและความรู้ที่ต้องการในปัจจุบัน(เลขาธิการสภาการศึกษา:2557)

การเรียนรู้ที่หลากหลายมิติ คือธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นก็มีลักษณะเป็นองค์รวมเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การสังเกต เปรียบเทียบและจดจำสิ่งหนึ่ง ๆ จะเกิดขึ้นต่อเนื่องหรือการใช้ตาหูฟัง และการลงมือปฏิบัติ ทดลองทำ คิดพิจารณา ตั้งคำถาม ฯลฯ ก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทักษะทางการเรียนรู้ที่มีต่อสาระหนึ่งๆ จะรอบคอบ ลึกซึ้ง แม่นยำก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสสะสมประสบการณ์ต่อเรื่องนั้นๆ ได้รอบด้าน หลากหลายมิติ กระบวนการเรียนรู้จึงไม่ควรเป็นไปเพียงหนึ่งหรือสองวิชาซ้ำ ๆ กัน ไม่ว่าจะเรียนรู้เรื่องใด ๆ หากแต่ควรเน้นให้ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะต่างๆ ของเขา เพื่อรับรู้และเข้าใจสาระต่างๆ ได้จริง และเกิดความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่นของตน จนประจักษ์ถึงความรู้ที่ผุดขึ้นในใจและเป็นประสบการณ์ที่มีค่าเป็นต้นทุนของการเรียนรู้ที่แท้จริง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานหรือกิจกรรมหนึ่ง ๆ จึงมักเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผล มีประสิทธิภาพ เพราะประกอบไปด้วยทักษะต่างๆ ที่สำคัญ เช่น การสังเกต การพิจารณา การตัดสินใจ การวางแผน การบันทึก การวิเคราะห์ การประมวล สรุปผล เป็นต้น

ดังนั้นผู้นำเสนอบทความนี้เจตนารมณ์ที่จะเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้เรียนรู้เป็น กล่าวคือ รู้เท่าทันองค์ความรู้ต่างๆ และมีอิสรภาพทางปัญญา พอที่จะประมวลความรู้ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง โดยมุ่งสู่ระบบการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ภายใต้ระบบโรงเรียนอันเป็นมาตรฐานสากลนี้ เป็นจุดตั้งต้นที่เหมาะสมกับความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน หากเพียงแต่สามารถจัดปรับระบบนี้ขึ้นไปสู่ระดับที่มั่นใจได้ว่าเป็นพื้นฐานที่แท้จริงแห่งภูมิปัญญาของสังคมไทย เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเยาวชนไทยให้เป็นผู้ที่พึ่งพาสติ-สัมปชัญญะของตน ในการสร้างองค์ความรู้ให้กับสังคมต่อไปในอนาคตได้

การพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้(บุญเลี้ยง ทุมทอง:2556)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สำคัญอันประกอบด้วยการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) การเรียนรู้แบบตกผลึก (Crystal-based Approach) และการสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งแต่ละแนวคิดมีสาระสำคัญดังนี้ (คงรัฐ นวลแปง,2554)

1. การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

การเรียนรู้เชิงรุก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ครั้งสมัยกรีกโบราณ โดย โซเครตีส (Socrates) ที่ใช้หลักการสอนแบบซักถามนำ เน้นให้เรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน และในเวลาต่อมา มีนักศึกษามากมายที่ให้ความสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้เป็นผู้ลงมือกระทำ เช่น จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น เพื่อเกิดแนวคิดใหม่ๆ ประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็น ส่งเสริมทักษะการคิดที่เป็น

นามธรรมและพัฒนาโครงสร้างสติปัญญาที่ซับซ้อน ส่วนเพียเจต์(Jean Piaget) เชื่อว่าเหตุผลนามธรรมพัฒนาจากการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Lorezen,2001)

หลักการของการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุกต้องการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้มาใช้ โดยเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว การที่ผู้เรียนได้กระทำการสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง และนำไปสู่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ทำทหายความรู้ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน (Shenker : Goss : Bernstein,1996) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ แสดงออกเกี่ยวกับการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และการสะท้อนคิดเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการเรียนรู้เชิงรุก นั้นประกอบด้วยลักษณะสำคัญดังนี้

1) เป็นการเรียนรู้ ที่ไม่ลดการถ่ายทอดความรู้ จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้ น้อยลง และพัฒนาทักษะให้ เกิดกับ ผู้เรียน

2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว

3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อ่าน อภิปราย เขียน เป็นต้น

4) เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน

5) ผู้เรียนพัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลการนำไปใช้

6) ผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการสะท้อนความคิดได้ อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ แบรินเดสและจินิกิส (Brandes : & Ginnis,1986) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงรุก ในฐานะการเรียนรู้ที่เรียนเป็นสิ่งสำคัญ และสรุปความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้เชิงรุกกับการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ฝ่ายเดียว (Passive Learning) ดังนี้

องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงรุก

เมเยอร์ และจอห์น (Meyers: & Jones,1993) ได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน 3 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบพื้นฐาน (Basic Elements) กลยุทธ์ในการเรียนรู้ (Learning Strategies) และทรัพยากรทางการสอน (Teaching Resources) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบแสดงความสัมพันธ์กัน ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ โครงสร้างของการเรียนรู้เชิงรุก

ที่มา: Meyers,Chet:& Jones,Thomas B.(1993)

เมเยอร์ และจอห์น (Meyers:& Jones,1993) ได้ อธิบายว่าจากโครงสร้าง การเรียนรู้เชิงรุกองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนคิดถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางปัญญาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความเข้าใจ ซักถาม และรวบรวมเพื่อสร้างเป็นความรู้ใหม่ส่วนกลยุทธ์ในการเรียนรู้ จะประสบความสำเร็จ องค์ประกอบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ ความรู้ ซึ่งกลยุทธ์ ในการเรียนรู้ จะประสบความสำเร็จ มากขึ้นถ้าได้ มี การใช้ ทรัพยากรทางการสอนซึ่ง เป็นองค์ ประกอบที่ 3 ควบคู่ไปด้วย

2. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning)

ในการนำแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ (Action Learning) มาเป็นแนวคิดพื้นฐานหนึ่ง ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ

รีวานซ์ (Revans,1982) นักวิชาการชาวอังกฤษเป็นผู้คิดริเริ่มในการนำการเรียนรู้ จากการปฏิบัติมาใช้ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเขาเสนอว่าการเรียนรู้ จากการปฏิบัติงานเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาการจัดการและพัฒนาองค์กร

องค์ประกอบของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

มาร์ควอร์ดท์ (Marquardt,2007) ได้ กล่าวไว้ ว่าจากประสบการณ์และผลจากการวิจัยในช่วงเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาทำให้ เขาได้ ค้นพบว่าการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจะมีประสิทธิภาพสูงสุดต้องประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) ปัญหา (Problem) หมายถึง ประเด็น โครงการ ข้อสงสัย งานหรือภาระหน้าที่ที่มีความสำคัญที่บุคคล ทีม หรือองค์กรต้องร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ก่อให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดการสร้างความรู้ และพัฒนาทักษะทั้งของตนเอง ทีมและองค์กร

2) กลุ่มหรือทีมของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ (Action learning group of team) แก่นที่สำคัญของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติคือ กลุ่มในการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 4-8 คน โดยสมาชิกแต่ละคนสนใจในปัญหาหรือประเด็นเดียวกัน ทั้งนี้สมาชิกในกลุ่มควรมีพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ที่ต่างกัน เพื่อก่อให้เกิดมุมมองในการแก้ ปัญหาที่หลากหลายและแปลกใหม่

3) กระบวนการ (Process) จุดเน้นของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติอยู่ที่การตั้งคำถามและการสะท้อนคิด โดยเน้นที่การตั้งคำถามที่ถูกต้องมากกว่าคำตอบที่ถูกต้อง เนื่องจากคำถามก่อให้เกิดการสนทนาและเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม กระบวนการของการเรียนรู้จากการปฏิบัติเริ่มจากการตั้งคำถามเพื่อสร้างความชัดเจนของปัญหา จากนั้นจึงนำไปสู่การสะท้อนคิดและการระบุแนวทางที่เป็นไปได้ ในการแก้ปัญหา และสุดท้ายคือการลงมือปฏิบัติ

4) ลงมือปฏิบัติ (Take Action) การเรียนรู้ที่แท้ จริงจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าจะได้ ลงมือปฏิบัติ

5) พันธะสัญญาที่จะเรียนรู้ (Commitment to Learning) ในกระบวนการของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ มีความสำคัญเท่ากับการลงมือปฏิบัติ ดังนั้นความต่อเนื่องในการค้นหาข้อมูล การสะท้อนผลการเรียนรู้ การวางแผนปฏิบัติจริงและความพยายามในการประเมินผล

6) ผู้ช่วยในการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning Coach) บทบาทในการจัดโครงสร้าง และออกแบบการประชุมกลุ่ม การตั้งคำถาม และการสะท้อนคิด ผู้ช่วยในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจะช่วยสมาชิกสะท้อนสิ่งที่ได้รับจากการสื่อสารภายในกลุ่ม ช่วยวางแผนการทำงานร่วมกันรวมทั้งชี้ให้เห็น ถึงสิ่งที่ต้องมุ่งไปให้สำเร็จเมื่อพบอุปสรรค ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญสำหรับกลุ่ม เนื่องจากเป็นผู้ที่คอยส่งเสริมให้กลุ่มตั้งคำถามในประเด็นหรือมุมมองที่สำคัญ และกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนคิดภายในกลุ่ม

3. การเรียนการสอนแบบตกผลึก (Crystal-based Approach)

การเรียนรู้แบบตกผลึกพัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดทางการศึกษา 4 แนวคิดเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกที่มีขั้นตอนชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการสอนในชั้นเรียนได้ ดังนี้ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน และคณะ, 2550)

1) การเรียนรู้แบบกำกับตนเองเป็นการเรียนรู้ ที่มีจุดเริ่มต้นจากแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนมุ่งหวังจะศึกษาในประเด็นที่ตนสนใจใฝ่รู้ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และรู้จักรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตน

2) การเรียนรู้ แบบนำตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีการตั้งเป้าหมาย เลือกวิธีการเรียนรู้ แสวงหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและจัดเตรียมแหล่งข้อมูลที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้

3) การเรียนรู้ แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป ร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม โดยแต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกัน ทั้งนี้สมาชิกในกลุ่มอาจมีระดับสติปัญญา ความสนใจ หรือเพศที่ต่างกัน การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้เชื่อว่าจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน มีการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้ สมาชิกเรียนรู้ที่จะเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพร้อมที่จะสนับสนุนและให้กำลังใจแก่กัน นอกจากนี้การทำงานกลุ่มยังเอื้อให้ สมาชิกเห็นความสำคัญของแต่ละคน เพราะเชื่อว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ

4) การเรียนรู้ แบบร่วมแรงร่วมพลัง เป็นการเรียนรู้ ที่มีผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันศึกษาในเรื่องที่สมาชิกในกลุ่มให้ ความสนใจ เป็นการเรียนแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึก

ภายใต้ กรอบหลักการ วัตถุประสงค์หลักของรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกคือมุ่งพัฒนาให้บุคคลเป็นผู้รู้ทันโลกเป็นหลัก โดยให้เป็นผู้มีความรู้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งได้ฝึกทักษะการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดลักษณะการเรียนรู้ ชำนาญ เชี่ยวชาญปฏิบัติ สามารถนำความรู้ไปใช้ รวมถึงสร้างสรรค์สังคม และเป็นผู้ตระหนักในคุณค่าของอัตลักษณ์ไทย

4. การสะท้อนคิด (Reflection)

แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนคิดถูกนำเสนอ โดยจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ในปี ค.ศ.1933 เขาได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนคิดไว้ในหนังสือ How we think ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน และเมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้ ในทางการศึกษาการสะท้อนคิดก็จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ ความคิดพินิจพิจารณา ใคร่ครวญ ไตร่ตรองในการจัดการเรียนรู้อย่างรอบคอบ ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ การเลือกรูปแบบหรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ตลอดจนการสะท้อนผลของการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนและผลการเรียนของผู้เรียน

กิจกรรมสะท้อนคิด สามารถทำได้ทั้งเป็นการสะท้อนคิดรายบุคคล (Individual Reflection) การสะท้อนคิดเป็นคู่ (Reflection with partners) การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มหรือทีมเล็กๆ (Reflection in small groups and teams) (York-Barr : et al : 2001) โดยเทคนิคหรือกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการสะท้อนคิดสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Journal Writing) กิจกรรมสนทนา(Dialogue) การเขียนแผนผังการสะท้อนคิด (Reflection Mapping) การสนทนาโต๊ะกลม ((Reflection Roundtables) การใช้บัตรคำ (Talking Cards) กิจกรรมหมวกใบ (Six Hats) การทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) (York-Barr : et al.,2001) ซึ่งการใช้กิจกรรมการสะท้อนคิดทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม โดยเทคนิคที่นำมาใช้ในกระบวนการสะท้อนคิด ได้แก่ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ และกิจกรรมสนทนา

การเขียนบันทึกการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ ผู้เรียนได้วิเคราะห์และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง ไม่รู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง ค้นพบปัญหาเพื่อความรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ได้รู้และประสบการณ์ เดิมค้นพบปัญหาเพื่อเชื่อมโยงความรู้ และความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่ได้รู้และประสบการณ์เดิม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสิ่งทั้งอีกทั้งช่วยให้ครูได้รู้เกี่ยวกับการเรียนรู้และเจตคติของการเขียนบันทึกการเรียนรู้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เขียนสะท้อนเกี่ยวกับประสบการณ์ หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งในด้านเนื้อหาความรู้สึกดต่อการเรียน ข้อสงสัยหรือคำถาม โดยเขียนสามารถได้อย่างอิสระและใช้ภาษาของตนเองทำให้สามารถตรวจสอบความเข้าใจของตนเองต่อการเรียนรู้ได้

หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลาพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ 1. ศีล ได้แก่ การเว้นชู้ ประพฤติดี ปฏิบัติเพื่อความปกติสงบเรียบร้อยไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ควรศึกษาอบรม เป็นขั้นศีล 2. สมาธิ ได้แก่ การฝึกฝนหรืออบรมจิตใจให้เหมาะสม ตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมจะปฏิบัติงานคือ พิจารณาความเป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของการเจริญปัญญา การฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่นโดยระลึกรู้ตัวทั่วพร้อม 3. ปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หมายถึง การฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวงถึงกับเกิดความสดสังเวชเบื่อหน่ายในสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาได้จริงๆ

ไตรสิกขา ข้อที่จะต้องศึกษา,ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษาคือฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน (Sikkhà: The Threefold Learning; The Threefold Training) มี 3 คือ

- 1) อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง (Adhisāla-sikkhā: Training in Higher Morality) (ศีล)
- 2) อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง (Adhicitta-sikkhā: Training in Higher Mentality) (สมาธิ)
- 3) อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (Adhipaṅkā-sikkhā: Training in Higher Wisdom) (ปัญญา)

เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (Morality Concentration and Wisdom)(พระพรหมคุณาภรณ์:2551) มีนักวิชาการได้กล่าวถึงไตรสิกขาว่า หมายถึง การศึกษาสามประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาหรือ (การศึกษา) ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา จึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสตัณหาตั้งค้ำกล่าวที่ว่า “ทุกข์มีเพราะยึด ทุกยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอย ทุกข์น้อยเพราะหยุด ทุกข์หลุดเพราะปล่อย” เมื่อปล่อยวางแล้วย่อมหลุดพ้นทุกข์ และพบความสุขสงบคือสันติ ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงผู้บรรลุวิมุตติ คือเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงเพราะ ฉะนั้น วิมุตติจึงเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สมาธิที่มีศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอนิสงส์มาก ปัญญาที่มีสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผลมาก มีอนิสงส์มาก จิตที่มีปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยชอบ” ความหลุดพ้นนี้ก็คือวิมุตติซึ่งเป็นบรมสันติ เมื่อคนเราบรรลุถึงวิมุตติแล้วถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เรียกว่า พระอเสขะ หมายถึงผู้จบการศึกษาสูงสุดในพระพุทธศาสนา(พระเทพโสภณ:2546)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เราจะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทั้งหลายคนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่จุดใดของสังคม เขาก็มีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป

แนวคิดหลักไตรสิกขา ตามหลักพุทธการบริหารการศึกษา วิธีคิดแบบนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- 1) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้านและสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน
- 2) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3) วัดและประเมินผลการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน และศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนไปด้วยพร้อมกัน

ไตรสิกขากับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างไร?

การนำเอาหลักไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงโรงเรียนระบบปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่นำวิถิวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาใช้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขามาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน หลักการนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารการศึกษาหลักการจัดตั้งต่อไปนี้

1) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน เช่น ระบบบริหาร อาคารและสถานที่ หลักสูตร สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง งบประมาณ เป็นต้นให้มีความพร้อมที่จะใช้การได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้าน พร้อมทั้งทำความเข้าใจกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฐิ คือ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง

2) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3) วัดและประเมินผลการใช้ไตรสิกขาในการบริหารจัดการศึกษา คือ ผลที่เกิดกับตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ ทางด้านปัญญามากน้อยเพียงใด และผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชนวัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นครอบครัวในชุมชน มีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและช่วยในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น

สรุป

หลักไตรสิกขากับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ตถาคตโพธิสัทธา เราเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ (หมดกิเลส) ผู้ตรัสรู้ชอบเอง (สัมมาสัมพุทธ) ผู้ถึงพร้อมวิชาและจรณะ (วิชาจรรยาสัมปันโน) ผู้ดำเนินไปด้วยดี (สุโคต) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ที่ทรงสั่งสอนมนุษย์ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วจะเป็นผู้มีกาย วาจา สังคม อาชีพ จิตใจ และปัญญาที่ดี โดยจะได้รับประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทำให้

กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา สังคม อาชีพการงาน จิตใจ และปัญญา เพื่อยังประโยชน์ตน สังคม ประเทศชาติ ให้ถึงพร้อม และสามารถการเรียนรู้เรื่องใดๆ ถ้าผู้เรียนถึงพร้อมด้วยเครื่องมือ

ตามหลักไตรสิกขา ย่อมทำให้จะเรียนรู้ขึ้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความรู้ (ปัญญา) ความรู้ หรือ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ 2 อย่าง ได้แก่ โลภียปัญญา (วิชาชีพ) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต อาชีพ การงาน สังคม และวิชาการต่างๆ ทางโลกโลกุตตรปัญญา (วิชาชีวิต) ความรู้เกี่ยวกับ ความจริงของชีวิตอย่างสมบูรณ์ พอสรุปได้ดังนี้

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ พิจารณาในการเลือก เริ่มจากการเลือกคบคนดี เลือกตัวแบบที่ดี เลือกบริโภคนิสัยและข่าวสารข้อมูลที่มีคุณค่า เรียกว่า ความมีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตา)

2. รู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา)

3. ถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์กิจการงานใหม่ๆ ที่เป็นความดีงามและมีประโยชน์ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา)

4. มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อมั่นในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ จะมีความงอกงามถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (อัตตสัมปทา)

5. ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้สติปัญญาออกงามขึ้น เรียกว่า กระทบความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม (ทิวฐิสัมปทา)

6. การมีสติ กระทบหรือรื้อฟื้น ตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึง การมีจิตสำนึกแห่งความไม่ประมาท เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพแวดล้อม เห็นคุณค่าของเวลาและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปปมาทสัมปทา)

7. รู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจรรณญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง เรียกการคิดแบบนี้ว่า โยนิโสสมนสิการ (โยนิโสสมนสิการสัมปทา)

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต).(2556). **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธ : แขนงนำการศึกษา.**(พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์).พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม 2556
- เลขาธิการสภาการศึกษา.(2557).สำนักงาน.การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2557
- “มาตรฐานการศึกษาเพื่อพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21”**.กรุงเทพฯ: เลขาธิการสภาการศึกษา.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง.(2556). **ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้** ,พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ พรินติ้ง ไทย แพลตอริ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).(2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2546). **ทิศทางการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

สังคหวัตถุ 4 : ภาวะผู้นำทางการศึกษากับทีมงานทางการศึกษาไทย

Sangahavatthu 4: Educational Leadership team, the educational Thailand.

นายวรวุฒิ พลเพชร

นักวิชาการอิสระ

Mr. Worawut Phonphet

Independent Scholar

Corresponding author Email : worawut665@yahoo.com

(Received : December 7, 2021 ; Revised : December 15, 2021 ; Accepted : December 25, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักพุทธบริหารการศึกษา คือสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการเข้ากับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำบริหารการศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทของตนหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา ให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นองค์กรหลักของสังคม โดยต้องมีการกำหนดบทบาทของตนให้ชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษา และจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษาร่วมกัน รวมทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นั่นคือการพัฒนาการเรียนรู้เรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนั้นจำเป็นต้องทำอย่างยั่งยืนที่ผู้นำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบ การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด หากนำสังคหวัตถุ 4 เป็นเหมือนกุญแจนำชีวิต เข้มทิศนำสังคมให้ก้าวไปสู่สันติภาพ ความสงบสุข และลดการย้ายปีศาจกันและกัน มองเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งมีชีวิตที่จะคอยดำรงช่วยเหลือ ไม่มองเพื่อนมนุษย์ด้วยกันคือเหยื่อที่จะคอยเอารัดเอาเปรียบกัน จะทำให้ผู้นำทางการศึกษา บริหารงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุขกายและใจ

คำสำคัญ : สังคหวัตถุ 4 ภาวะผู้นำ ทางการศึกษา ทีมงาน ทางการศึกษาไทย

Abstract

This article aims to bring the Buddhist Education. 4 Sangahavatthu object is integrated into the school administrators. Education leaders need to define their role in the management of several schools with their subordinates. It can be driven to an institution that is the main organization of society. The need to clearly define its role as a leader in education. And the need to define the roles of the individuals involved with the study. In order to coordinate the activities within the academy together. This will result like this, it is essential that leadership to propel the development of the education system. The administration to achieve the goals set. If the object Sangahavatthu 4 as key to life. Compass lead society towards peace, tranquility and reduce the persecution inflicted on each other. Look another human being is a creature that will help sustain. Do not look another human being is a victim who will take advantage of it. Make education leaders Administration together effectively. And happy body and mind.

Keywords : Sangahavatthu 4 educational leadership team of educational Thailand.

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าของสังคมโลกในปัจจุบัน นับว่ามีพัฒนาการที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต เป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ โดยมีการพัฒนาที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสังคมที่ทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีบทบาทหน้าที่ที่ซับซ้อนมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม เป็นสังคมที่ถูกกล่าวขานหรือเรียกกันในปัจจุบันว่าสังคมยุคโลกาภิวัตน์หรือสังคมของโลกที่ไร้พรมแดน กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่รุนแรงรวดเร็วในขณะนี้ ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติทั้งสังคมไทยและสังคมโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดการปรับตัวของผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม เพื่อนำพากลุ่มหรือองค์กรให้ฝ่าฟันผ่านพ้นกับวิกฤติที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีความสมดุลของการดำเนินชีวิตและนำความสุขมาให้ คำกล่าวของ William S. Siffin (ประชุม รอดประเสริฐ:2552) “หากปราศจากองค์การบริหารแล้วสังคม (Society) ก็คงไม่ปรากฏ และหากปราศจากสังคมแล้ว มนุษย์ (Human) ก็คงไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้” จึงวิเคราะห์ได้ว่ามนุษย์ที่รวมกลุ่มกันเป็นสังคม จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ต้องมีการบริหารจัดการและต้องมีผู้นำ แต่การบริหารจัดการมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทุกด้าน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายด้านปัจจัยและบริบทในสภาวะปัจจุบันนี้ คงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะผู้นำจะต้องเผชิญกับความสลับซับซ้อนของปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผู้บริหารที่เป็นผู้บริหารรุ่นเก่า คงเกิดความยุ่งยาก แต่ถ้ามีการศึกษาเรียนรู้ในการเป็นผู้นำมืออาชีพซึ่งจะต้องมีภาวะผู้นำก็อาจจะเป็นผู้นำที่ดีได้

ซึ่งผู้เขียนความได้เรียบเรียงความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในด้านความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำและแนวทางการนำภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาไปใช้ประโยชน์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เตรียมตัวก้าวสู่ตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาได้มีความพร้อมฝึกฝนตนเองให้มีภาวะผู้นำ ที่จะสามารถไปบริหารจัดการห้องค์การทางการศึกษาและประยุกต์หลักพุทธบริหารการศึกษา หมวดสังคหวัตถุ 4 เพื่อการดำเนินงานได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ ตอบสนองความต้องการของชาติ การทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและนำพาสังคมไทยให้ก้าวไกลไปข้างหน้าได้อย่างทัดเทียมกับอารยประเทศได้ต่อไป

ความหมายของภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา

ผู้นำ คือ ผู้กำหนดเป้าหมายของกลุ่ม (Group Goal Determines) ซึ่งหมายถึง ผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของกลุ่ม ผู้นำ คือ ผู้ที่กลุ่มเลือก หรือผู้ที่เป็นที่นิยมของกลุ่ม (Sociometric Choice) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่ม เพราะเป็นที่นิยมชมชอบของกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่ามีความรู้ ความสามารถ และคุณสมบัติพิเศษที่จะนำกลุ่มได้ ผู้นำ คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมผู้นำ (Leadership Behavior) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่แสดงหรือประพฤติปฏิบัติเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ เสมอ โดยจะอาสาสมัครนำเองก็ได้ หรือแสดงตนเป็นผู้นำในขณะที่กำลังร่วมกิจกรรมภายในกลุ่มก็ได้ ผู้นำ คือ ผู้ปฏิบัติตามบทบาท (Role – Image) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่แสดงพฤติกรรมให้เป็นไปตามบทบาท ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มเห็นพ้องกันว่าน่าจะแสดงบทบาทเช่นนั้น ผู้นำ คือ ผู้ก่อให้เกิดความผสมกลมกลืนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของกลุ่มที่ตั้งไว้ เป็นผู้ตั้งใจ และพยายามทำความเข้าใจความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม และจะต้องคำนึงถึงความสามัคคี เป็นสำคัญ บุคคลที่มีความสามารถในการที่จะทำให้องค์การดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้อิทธิพลเหนือทัศนคติและการกระทำของผู้อื่นสรุปความหมายของผู้นำ ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้า เป็นศูนย์กลาง เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาท และขณะเดียวกันก็สามารถทำให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกัน โดยใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ ความสมัคสมานสามัคคีกัน ปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวกให้งานเจริญก้าวหน้า และ บรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

บทบาทของผู้นำทางการศึกษา

1. จะต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรม เป็นผู้นำทางปัญญา รอบรู้ด้านใดด้านหนึ่งชัดเจน อาศัยความรู้ประสบการณ์ที่ดีในอาชีพ
2. ต้องเป็นผู้จูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นตัวแบบ ตัวอย่างที่ดี ผู้นำจึงต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้นำต้องเป็นผู้ยอมรับจากผู้อื่น

3. ต้องเป็นนักพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เห็นแก่ตัวและพวกพ้องตนเอง เป็นนักพัฒนา มีความคิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดี

4. บทบาทในเชิงบริหาร วิชาการ แก้ปัญหาได้

5. บทบาทในการเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด อารมณ์มั่นคง มีความฉลาด มีอารมณ์ดี และมีคุณธรรมและจริยธรรมสูง

ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร

1. ความรู้ (Knowledge)

การเป็นผู้นำนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้อย่างรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

2. ความริเริ่ม (Initiative)

ความริเริ่ม คือ ความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเอง ความริเริ่มจะเจริญงอกงามได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

3. มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and firmness)

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตัวของผู้นำเองต้องอยู่ในลักษณะของการ “กล้าได้กล้าเสีย” ด้วย

4. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations)

ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

5. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty)

ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

6. มีความอดทน (Patience)

ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ อย่างแท้จริง

7. มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness)

ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยืดเยื้อขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้องพุดง่าย ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง (Self control)

8. มีความภักดี (Loyalty)

การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์การ ความภักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

9. มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty)

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยิ่งโสมม ไม่จองหอง ไม่ว่างอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผลความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

ความสำคัญของภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของอิทธิพลที่บุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้(เศวานิต เศาณานนท์:2542) ในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กร ไม่ว่าจะเป็หน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชน จำเป็นต้องมีบุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหาร ซึ่งเราเรียกว่าหัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชา(Superior) หลายชั้นลดหลั่นกันไป ตามลักษณะงาน ถ้างานมีมากและแตกต่างกัน ก็ต้องมีหัวหน้าหลายคนลดหลั่นกันตามลำดับชั้นทางการบริหาร จากระดับสูงสุดลงสู่ระดับต่ำสุด หัวหน้าจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการบริหารให้ประสบความสำเร็จ หัวหน้าบางที่ก็เรียกผู้บริหารหรือผู้นำ แต่ละคนจะมีความสำคัญต่อหน่วยงาน เพราะความสำเร็จของการบริหารที่ส่งผลไปสู่ความสำเร็จขององค์การ จะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ ที่จะใช้ศักยภาพที่มีใช้ทรัพยากรทางการบริหาร อันได้แก่ คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร ความสามารถของผู้นำในการใช้ทรัพยากรบุคคลมาร่วมทำงานด้วยกันจนสำเร็จ จะเกิดจากภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำของผู้นำจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ การพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้า ควรเริ่มต้นที่การสร้างภาวะผู้นำให้เกิดกับผู้นำ การบริหารการศึกษาก็เช่นเดียวกันกับการบริหารกิจการอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือให้ผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำในสถานศึกษา จะต้องสร้างความร่วมมือในการทำงานให้เกิดขึ้นให้ได้ นั้น หมายถึง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำ (Leader) ผู้นำจะต้องมีความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำ (Leadership) จะต้องสร้างขึ้นให้ได้

ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รับรู้ว่า อะไรคือความสำคัญให้ ภาพความเป็นจริงขององค์กรแก่ผู้อื่นช่วยให้มองเห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนภายใต้ภาวะความ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ 2545) และมีผู้สรุปรวบรวมความหมายและความสำคัญ ของภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้นำเป็นจุดศูนย์รวมของการทำงานกลุ่ม ในการแสวงหาความร่วมมือของบุคคลในกลุ่มเพื่อนำพากลุ่มไปสู่เป้าหมายของความสำเร็จ
2. ภาวะผู้นำของผู้นำเป็นบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อผู้ตามในการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อบุคลิกภาพของผู้นำซึ่งเป็นผลจากความมีภาวะผู้นำนั่นเอง
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการกระทำหรือพฤติกรรม เพราะการกระทำของผู้นำที่เป็นผลจากการมีภาวะผู้นำส่งผลต่อปฏิกิริยาของผู้ตาม ว่าผู้นำทำอะไร ถ้าผู้นำทำให้ดู ผู้ตามก็จะทำตามด้วย
4. ภาวะผู้นำเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยในการจูงใจและการประสานงานขององค์การเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด
5. ภาวะผู้นำเป็นผลหรือสิ่งที่ยกเงยตามมา ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ในกลุ่มเป็นหลัก
6. ภาวะผู้นำเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการบทบาทของบุคคลอื่น เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ระบบสังคม เพราะผู้นำแต่ละองค์กร หรือหน่วยงาน ต่างก็มีหน้าที่ มีบทบาทที่แตกต่างกัน แต่ทุกหน้าที่ต่างก็ช่วยกันพัฒนาความเจริญให้กับสังคม ซึ่งต้องอาศัยการมีภาวะผู้นำทั้งนั้น
7. ภาวะผู้นำในฐานะที่มุ่งด้านโครงสร้าง เป็นกระบวนการในการริเริ่มและดำรงรักษา โครงสร้างของบทบาทและรูปแบบความสัมพันธ์ของบทบาทต่าง ๆ มีการระบุหน้าที่ของภาวะผู้นำในการทำให้ระบบการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์การ

สรุปความสำคัญของภาวะผู้นำที่มีในองค์การ ที่มีทั้งในผู้นำและผู้ตามขององค์กรนั้น สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จทั้งในองค์กรของตนเองและองค์กรอื่น จนขยายสู่องค์กรระดับประเทศ ซึ่งต้องอาศัยการมีภาวะผู้นำทั้งสิ้น

แนวคิดของการทำงานเป็นทีม

เมื่อบุคคลมีการรวมตัวกันจึงเรียกรวมตัวนั้นว่า กลุ่ม โดยพื้นฐานแล้วบุคคลจะมองว่าตนเองเป็นสมาชิกที่ปรากฏตัวอยู่ในกลุ่มในสถานที่แห่งหนึ่งและมีความเชื่อมโยงรู้จักกัน ความสัมพันธ์อาจทำให้เกิดการพึ่งพา ระหว่างกันหรือไม่ก็ได้ การฝังตัวของบุคคลอยู่ในระบบสังคม เช่น ในชุมชน หรือในองค์การจึงเกิดการสร้างกลุ่มขึ้น และเมื่อมีการพึ่งพากันจุดมุ่งหมายก็คือต้องการให้งานของตนประสบความสำเร็จตามความต้องการของตน การปฏิบัติต่อกันมีผลกระทบซึ่งกันและกันโดยตรงในสถานภาพของแต่ละบุคคลในกลุ่ม เช่น เป็นลูกค้า เป็นผู้ให้บริการ

หรือเป็นเพื่อนร่วมองค์การ เป็นต้น ส่วนการรวมตัวกันที่เรียกว่า ทีม มีความลึกซึ้งกว่าการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ถ้าบุคคลในองค์การรวมตัวกันแต่ทำงานในบริบทของกลุ่มย่อมก่อให้เกิดผลกระทบที่ทำให้การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และการยึดเกาะกันเพื่อให้งานสำเร็จเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันมีความยากลำบาก

หัวใจของทีม คือ การมีข้อผูกมัดร่วมกันทำให้กลายเป็นพลังในการทำงานแบบร่วมมือกัน ไม่ใช่การทำงานแบบต่างคนต่างทำเพื่อประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันทำในงานที่คนเดียวทำไม่ได้หรือบรรลุความสำเร็จได้ยาก ผลงานของทีมจึงให้คุณค่ามากกว่าผลรวมของงานที่ทุกคนแล้วนำมาบวกรวมกัน (Worth more than sum of its parts) เพราะความร่วมมือร่วมใจกันจึงทำงานด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (A team is a group of people who function as a unit.) ในเรื่องของการทำงาน ทีมงานในบางองค์การอาจใช้คำว่า “คณะทำงาน” แทน ตัวอย่างของการทำงานเป็นทีมที่ชัดเจนได้แก่ การเล่นเกม เช่น ทีมฟุตบอล ทีมบาสเกตบอล ทีมเชียร์ริตเตอร์ เป็นต้น(พรพิมล เขาสมบุรณ์:2543) ดังนั้นสิ่งที่ทำให้ทีมแตกต่างจากกลุ่ม คือ ความสามารถที่จะนำงานไปสู่ความสำเร็จได้มากกว่าโดยการนำความรู้และทักษะมาบูรณาการเข้าด้วยกัน คำว่า”ทีม” เป็นคำในภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ทับศัพท์ โดยมีความหมายว่าเป็นการร่วมมือกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีความปรองดองและราบรื่นซึ่งนำมาสู่ความสำเร็จ แม้ว่าการรวมตัวกันของบุคคลเป็นกลุ่มจะทำได้เพื่อจุดมุ่งหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน แต่ผลลัพธ์ของงานและประโยชน์ที่ต้องการเป็นเรื่องของแต่ละคนที่คิดช่วงชิงให้ได้มา จึงพบว่าในหลาย ๆ องค์การที่เรียกกลุ่มงานของตนว่า ทีมงาน อาจไม่ใช่ทีมงานที่แท้จริงถ้าผลผลิตของงานเป็นการนำงานของแต่ละคนมารวมกัน

เมื่อกล่าวถึงตัวแบบ หรือ Model ในการดำเนินการทางการศึกษา ความคิดแรกของนักบริหารหลายคนจะนึกไปถึงตำราต่างประเทศ ตัวแบบที่คิดค้นจากสำนักวิชาการธุรกิจ หรือ Business School ในตะวันตก เนื่องจากความเคยชินที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน โดยไม่เคยมีการตรวจสอบหรือทบทวนความคิดเป็นครั้งที่สองว่า มีอะไรที่รับรองว่าความคิดแรกนั้นถูกต้องและเหมาะสมดีแล้ว การพิจารณาถึงบริบทของเรื่องมีความสำคัญมากกว่าถ้อยคำที่เรียก ในการศึกษาหลายต่อหลายครั้งค้นพบว่า สังคมไทยในยุคสมัยที่ผ่านมามีการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาที่มีความเข้มข้นมากกว่าสังคมในตะวันตกเสียอีก อย่างกรณีของการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันในงานที่ทำจนกลายเป็นประเพณีที่เรียกว่า “การลงแขก” ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่เมื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งค่อนข้างไปทางต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ต้องแข่งขันกันเอาตัวรอด จึงด้อยในเรื่องความสนิทสนมเกื้อกูลกันทางสังคม ด้วยเหตุนี้ สังคมตะวันตกหรือกระทั่งสังคมในประเทศตะวันออกหลายประเทศที่ได้รับเอาวัฒนธรรมการแข่งขัน การชิงดีชิงเด่นอย่างเอาเป็นเอาตาย จนเกิดความเครียด เกิดปัญหาทางจิตใจ กำลังถวิลหาวิธีการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นมากขึ้น คำนึงถึงสังคมส่วนรวมมากขึ้น

เป็นที่สังเกตได้มากขึ้นเรื่อยๆ ว่า มีปริมาณของกลุ่มคนชั้นปัญญาชนชาติตะวันตกได้เดินทางเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหาวางจิตใจเพิ่มมากขึ้น มีเหล่าบรรดานักคิดชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียงในวงการการศึกษาได้เขียนตำราการบริหารจัดการศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบของการบริหารเชิงพุทธอยู่อย่างชัดเจน ฉะนั้น

องค์กรธุรกิจในสังคมไทย แทนที่จะไปค้นหาตัวแบบจากตะวันตก ซึ่งในที่สุดแล้ว ก็คือภูมิปัญญาที่เรามีอยู่มาแต่เดิม ไม่ต้องไปร่ำเรียนจากตำราของนักคิดตะวันตกเหล่านี้ก็พอทดหนึ่ง แต่ใช้วิธีศึกษาโดยตรงจากสิ่งที่มีอยู่ เพียงแต่ต้องมองข้ามข้อจำกัดในเรื่องของถ้อยคำที่ใช้ ซึ่งอาจจะไม่ร่วมสมัย โดยเล็งไปที่เนื้อหาหรือแก่นของเรื่องแทน

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นทีม

เนื่องจากการทำงานเป็นทีมมีความเชื่อมโยงผูกพันของงานและความสัมพันธ์ต่อกันในทีมงาน ดังนั้น พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นทีม เช่น

1. การไม่ยอมรับกัน มีการตั้งเงื่อนไขที่ทำให้โอกาสที่จะทำงานร่วมกันเป็นไปได้ยาก การไม่ยอมรับเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในการทำงานและการไม่ยอมรับอาจนำไปสู่การดูถูกดูแคลน เหยียดหยาม ยิ่งเป็นการไม่ยอมรับในความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มีมาแตกต่างกันด้วยแล้วจะทำให้มีปัญหาเกิดขึ้น

2. การนิ่งดูตายโดยปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนทำงานโดยมีความคิดเพียงว่างานของตนที่ได้รับมอบหมายเรียบร้อยแล้วซึ่งการไม่ช่วยเหลือกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนอาจทำให้รู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน จนกลายเป็นความไม่ชอบ

3. การไม่ชอบพอกัน บุคคลอาจมีความรู้สึกไม่ชอบกันเป็นส่วนตัวเนื่องจากมีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อกันมาก่อน สาเหตุของความไม่ชอบมีความหลากหลาย เช่น ไม่ชอบเพราะเป็นคนจน ไม่ชอบเพราะอิจฉา ไม่ว่าจะความไม่ชอบจะมาจากสาเหตุที่เป็นส่วนตนหรือการทำงาน อาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การทะเลาะวิวาท กลั่นแกล้ง ไม่พูดจากัน ทำให้ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีและการปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกัน พฤติกรรมเช่นนี้มีผลทำให้ความขัดแย้งขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น

4. การขัดผลประโยชน์ หรืออาจได้รับผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน เช่น แย่งชิงกันในเรื่องของเงินรายได้ อำนาจ ตำแหน่ง ปิดบังหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงต่างๆ เกิดความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ทำให้ไม่ไว้วางใจกัน อาจเนื่องมาจากผลประโยชน์มีจำกัดไม่สามารถจัดให้ทั่วถึงได้ เกิดบรรยากาศในการทำงานที่ไม่ดี สมาชิกทำงานอย่างไม่มีความสุข

5. การมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือมีทัศนคติที่แตกต่างกัน วัยและอายุ เพศ อาจทำให้บุคคลมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ ความเชื่อที่แตกต่างกันมากทำให้เกิดความขัดแย้งกัน

6. การแข่งขันกันในการทำงานมากเกินไป ถ้ามีการแข่งขันกันเฉพาะบุคคลจะทำให้ไม่อยากทำงานร่วมกับคนอื่น อยากทำงานให้ดีเฉพาะตน มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่าเพื่อนร่วมทีม เกิดการชิงดีชิงเด่นไม่ร่วมมือกันทำงาน นับว่าผิดหลักการการทำงานเป็นทีมที่มุ่งผลงานเป็นทีม และในกรณีที่มีการแข่งขันกันเป็นทีมก็จะตกอยู่ในภาวะที่อยากจะทำอะไร

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความสัมพันธ์

นักทฤษฎีทางการบริหารจัดการ(ปราชญา กล้าผจญ:2544) ที่มีชื่อเสียง คนหนึ่งคือ Elton Mayo (เอลตัน เมโย) และคณะ พวกเขาได้ทำการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะจิตใจและร่างกายของคนทำงานตลอดจนสภาพแวดล้อม สถานที่ทำงาน ที่มีผลต่อผลผลิตและคุณภาพการผลิต โดยออกแบบการวิจัยให้มีทั้งการสังเกต

สัมภาษณ์ ทดลอง และการกำหนดตัวแปร ทั้งนี้เป็นแนวคิดการศึกษาเชิงมนุษยสัมพันธ์ เรียกว่า เป็นต้นแบบ แห่ง “การจัดการแบบมนุษยสัมพันธ์” (Human Relation) Elton Mayo (เอลตัน เมโย) และคณะ ค้นพบว่า “คนงานจะไม่ทำงานอย่างสม่ำเสมอตามที่ได้รับมอบหมาย เพราะวุ่นอกเหนือจากการทำงานเพื่อเงินแล้ว คนงาน ยังมีความต้องการทางจิตใจที่ต้องการตอบสนองอยู่ด้วย

Elton Mayo เป็นนักสังคมวิทยาทำงานอยู่ฝ่ายการวิจัยอุตสาหกรรมของฮาร์วาร์ด (The Department of Industrial Research at Harvard) เขาได้ชื่อว่าเป็น “บิดาของการจัดการแบบมนุษยสัมพันธ์ หรือ การจัดการแบบเน้นพฤติกรรมศาสตร์” เขาและเพื่อนร่วมคณะวิจัย ได้แก่ John Dewey, Kurt Lewin, F.J. Roethlisber และ W.J. Dickson ได้ทำการศึกษาทัศนคติและปฏิกิริยาทางจิตวิทยาของคนงานการทำงานตามสถานการณ์ที่ ต่างกันตามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นที่ Western Electric’s Hawthorne Plant (1927-1932) ในการทดลองของเขา และคณะได้แบ่งการทดลองเป็นระยะต่อเนื่องกัน

เครื่องมือนี้คืออะไร/มีองค์ประกอบอะไรบ้าง

Hawthorne Studies เป็นการทดลองวิจัยในโรงงาน Western Electric Company ในปี ค.ศ. 1927-1932 โดยทีมงาน Hawthorne ภายใต้การนำของ Mayo ประกอบด้วยการวิจัยทดลอง 3 เรื่องใหญ่คือ:ศึกษา สภาพห้องทำงาน (Room Studies), การสัมภาษณ์ (Interview Studies) และ การสังเกตการณ์ (Observation Studies)

สรุปผลการศึกษา Hawthorne

1. ปัจจัยด้านปทัสถานทางสังคม เป็นตัวกำหนดปริมาณผลผลิตไม่ใช่ปัจจัยด้านกายภาพ
2. ความคิดที่ว่าคนเห็นแก่ตัว ต้องการเงินค่าตอบแทนมากๆเป็นการมองแคบๆ
3. พฤติกรรมของคนงานถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

สนับสนุนให้มีการทำวิจัยด้านผู้นำต่างๆ ผู้นำต้องเปิดโอกาสให้คน ในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

แนวความคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ของ Elton Mayo สำคัญ

แนวความคิดของ Mayo จาก การทดลองที่ Hawthorn ใกล้เมือง Chicago U.S.A สรุปได้ 5 ประการ คือ

1. ปทัสถานสังคม(ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำงาน) คนงานที่สามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มคน งานด้วยกัน จะมีความสุขสบายใจและเพิ่มผลผลิต มากกว่าคนงานที่ไม่พยายามปฏิบัติหรือปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ที่กลุ่มปฏิบัติ กัน กฎเกณฑ์เหล่านี้ตกลงกันเองและยึดถือกันภายในกลุ่ม และยังผลให้คนงานมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วน หนึ่งของพรรคพวก

2. กลุ่มพฤติกรรมของกลุ่มมีอิทธิพลสูง ใจและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้ และกลุ่มย่อมมีอำนาจต่อรองกับฝ่ายบริหารโดยอาจจะเพิ่มผลผลิตหรือลดผลผลิตก็ได้

3. การให้รางวัลและการลงโทษ ของสังคมในหมู่คนงานด้วยกัน เช่น การให้ความเห็นอกเห็นใจของกลุ่มแต่ละบุคคล การให้ความนับถือและความจงรักภักดีต่อกลุ่ม และกลุ่มต่อแต่ละบุคคล มีอิทธิพลต่อคนงานมากกว่า การที่ฝ่าย บริหารจะให้รางวัลเป็นตัวเงินต่อคนงานเหล่านี้

4. การควบคุมบังคับบัญชา การบังคับบัญชาจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าฝ่ายบริหารปรึกษากลุ่มและหัวหน้าของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการนี้ ในอันที่ปฏิบัติงานให้บรรลุ เป้าหมายขบวนการมนุษยสัมพันธ์ต้องการให้ผู้บังคับบัญชาเป็นคนที่น่ารัก เป็นนักฟังที่ดี เป็นมนุษย์ไม่ใช่เป็นนาย ต้องให้ข้อคิดแล้วให้คนงานตัดสินใจ อย่าเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาเสียเอง ขบวนการมนุษยสัมพันธ์จึงเชื่อว่าการสื่อข้อ ความอย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับการให้โอกาสคนงานเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ ปัญหา เป็นหนทางที่ดีที่สุดที่จะได้มาซึ่งการควบคุมบังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพ

5. การบริหารแบบประชาธิปไตย พนักงาน ทำงานได้ผลงานดีมาก ถ้าเขาได้จัดการงานที่เขารับผิดชอบเอง โดยมีการควบคุมน้อยที่สุดจากผู้บริหาร หลังจากที่ได้มีการปรึกษาร่วมกันแล้ว

สรุปได้ว่า Mayo เชื่อว่าหากได้นำวิธีการทางมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ ให้ถูกต้องแล้ว จะทำให้บรรยากาศในองค์การอำนวยให้ทุกฝ่ายเข้ากันได้เป็นอย่างดี คนงานจะได้รับความพอใจสูงขึ้น และกำลังความสามารถทางการผลิตก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ผลการทดลองนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลสำคัญของ กลุ่มทางสังคมภายในองค์การที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก "ความรู้สึก" (sentiments) ที่เป็นเรื่องราวทางจิตใจของคนงาน และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนงานด้วยกัน

ธรรมะสำหรับการทำงานร่วมกัน

หลักพุทธธรรม(กนก จันทร์ขจร:2549) หากผู้นำและบุคคลใต้นำไปปฏิบัติก็จะเกิดความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นที่รักและเคารพของผู้อื่น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์ “งาน” ทุกอย่างไม่สามารถทำสำเร็จด้วยตนเพียงคนเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น ชุดเหมาะสมสำหรับการทำงานร่วมกัน คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกมิตร และเอื้อเพื่อเกื้อกูล โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย

1. ทาน : เกื้อกูลกันด้วยการให้ หมายถึง การให้ การเสียสละ หรือ การเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ดังนั้น การทำงานจะต้องช่วยเหลือกันแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัว รวมถึง การมีน้ำใจที่ดีต่อกัน

2. ปิยวาจา : ใช้วาจาประสานไมตรี หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องพูดหรือปรึกษาหารือกันโดยยึดถือหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ 1) เว้นจากการพูดเท็จ 2) เว้นจากการพูด

ส่อเสียด 3) เว้นจากการพูดคำหยาบ และ 4) เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ จะต้องพูดหรือเจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน

3. อัตถจริยา : ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ หมายถึง การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์

4. สมานัตตา : ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว หมายถึง การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องถึงคิดว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมเสพ” และผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค วางตนเสมอดันเสมอปลาย ทำตนให้เป็นที่น่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำให้ความร่วมมือช่วยเหลือ รวมถึง การทำตนให้คงเส้นคงวา มีความมั่นคงในอารมณ์ (Maturity) หรือการมี EQ ที่ดี

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานที่กล่าวมา สังคมวัตถุ 4 เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัวที่เราปฏิบัติกันอยู่แล้วในฐานะปัจเจกชน (Individualism) แต่อาจยังขาดความเข้มข้น/เอาจริงเอาจังกันเท่าที่ควร การจัดแบ่งชุดธรรมะสำหรับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกันตามนัยดังกล่าวเป็นจุดเน้นที่ผู้ดำรงตนในตำแหน่งควร จะให้ความสนใจหรือมีการปฏิบัติในชุดธรรมะนั้นให้มากเป็นพิเศษกว่าคนอื่น แต่มิได้หมายความว่า การปฏิบัติตามชุดธรรมะจะเป็นเอกเทศต่อกัน ทุกชุดธรรมะจะเกื้อกูลต่อกัน และหากทุกคนสามารถปฏิบัติได้พร้อมกับการทำหน้าที่ของตนเต็มกำลังความสามารถอย่างสมบูรณ์ เชื่อเหลือเกินว่าบรรยากาศในการทำงาน “งานสัมฤทธิ์ ชีวิตรื่นรมย์” คงเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สมดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาที่จะเห็นคนไทยมีความสุขในปีใหม่ พ.ศ. 2554 ด้วยการให้ คือ ให้ความรัก ความเมตตา กัน ให้น้ำใจไมตรีต่อกัน ให้อภัยกัน ให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งตีมุ่งเจริญต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ใจและจริงใจ ดังนั้น จึงขอให้พวกเราตั้งจิตอธิฐานที่จะน้อมนำหลักธรรมและกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินชีวิตและในการทำงาน โดยเฉพาะการรักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน รวมถึงการให้ การเกื้อกูลกัน และการปฏิบัติต่อกันอื่นเหมือนกับการปฏิบัติต่อตนเอง (เอาใจเขามาใส่ใจเรา) ซึ่งทุกคนสามารถทำได้ เพราะทุกอย่างอยู่ที่ “ใจ” ใจที่จะเริ่มทำอะไรๆ ให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความสุข

สรุป

การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับองค์กรธุรกิจที่เห็นความสำคัญของการบริหารการศึกษา และต้องการดำเนินกิจกรรมการบริหารการศึกษาอย่างสัมฤทธิ์ผล ที่มีการกล่าวถึงกันมากในขณะนี้ คือ เรื่องของการพัฒนาวิธีการหรือตัวแบบ (Model) ในการดำเนินการบริหารการศึกษาขององค์กร สังคมวัตถุ 4 คือ หลักอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล ซึ่งในที่นี้รวมถึง พลเมืองบริษัท (Corporate Citizen) ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบหรือวิธีการในการดำเนินการบริหารการศึกษาขององค์กร โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่มีการสงเคราะห์เกื้อกูลเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. Corporate Philanthropy คือ การให้ หรือการบริจาคในสิ่งที่ควรให้แก่ผู้ยากไร้หรือแก่ผู้ที่ขาดแคลนกว่า ทั้งในรูปของวัสดุสิ่งของ เช่น การนำสิ่งของเครื่องใช้ไปแจกแก่ผู้ประสบภัย การทำบุญตามหลักศาสนา การให้โอกาสทางธุรกิจ การแบ่งปันตลาด หรือการให้อภัย ตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เปรียบได้กับ ทาน

2. Corporate Communication คือ การสื่อสารในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผล และความจริงใจ โดยไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง ครบถ้วนแก่ผู้บริโภค การไม่โฆษณาประชาสัมพันธ์คุณลักษณะของสินค้าเกินจริง หรือการไม่หลอกลวงมอมเมาประชาชน เปรียบได้กับ ปิยวาจา

3. Community Volunteering คือ การเสียสละแรงงาน แรงใจ และเวลา เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่างๆ การระแวงระวังในการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปโดยสมัครใจ เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบหนึ่ง เปรียบได้กับ อุตถจริยา

4. Equitable Treatment คือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ไม่ถือว่าองค์กรตนเป็นใหญ่ เอาใจใส่ในสุขทุกข์ของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ และร่วมแก้ไขโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วม (Participation) ขององค์กรในการดูแลสังคมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การดูแลสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายใหญ่รายย่อยอย่างเสมอภาค การบริการลูกค้าอย่างเสมอดั้นเสมอปลาย โดยไม่เลือกกว่าเป็นรายใหญ่หรือรายย่อย การทำหน้าที่ในการเสียภาษีอากรให้รัฐอย่างตรงไปตรงมา เปรียบได้กับ สมานัตตตา

บรรณานุกรม

- ประชุม รอดประเสริฐ. (2552). แนวโน้มภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา. นครราชสีมา : บัณฑิต
เศวานิต เศษานนท์. (2542). ภาวะผู้นำ. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลย์สงคราม.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา
พรพิมล เขาสมบูรณ์. (2543) การสร้างทีมงาน. ใน กุญแจรู้ ค้าขาย และคณะ พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
ปราชญา กล้าผจญ และ อัปษรศรี ปลอดภัย. 2544. มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหารการศึกษา EA 624 (EA 724).
พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
กนก จันทร์ขจร.คู่มือธรรมเพื่อชีวิต.กรุงเทพมหานคร:จิรการพิมพ์,2549.
<http://www.supatta.haysamy.com/leadershipandteamwork.html> ค้นหามีเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน2559
<http://www.thaicr.com/2006/07/4.html?m=0> ค้นหามีเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2559

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารนิตยสารเสียงธรรมจาคมหายาน" รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุรียา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5×11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทระยะขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุชื่อผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อชิตด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยต์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยต์ มีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิงหรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5.ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปลื้มศิริ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงศ์ปลื้มศิริ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาท (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความเชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง กรรณสูต, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุชิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)๗

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียน ให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากกริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบควมามีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไถยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไกยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพฯ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบท 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันตสุข. (2550, มิถุนายน 26). ภาครัฐธรรมนุญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.
Krishman, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จูลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
ไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุขชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตาแล้วค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยา เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.